

АКТУАЛЬНО

ДО 5-РІЧЧЯ
МАЙДАНУ

стор. 2

ІДЕНТИЧНІСТЬ

МИРОСЛАВА
КОПИНЕЦЬ

стор. 4

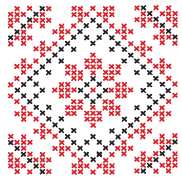
КРАЄЗНАВСТВО

РОМАН
ОФІЦІНСЬКИЙ

стор. 10-11

Загальнодержавна українська газета

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№48 | 30 листопада 2018

Зас

евичем

ISSN 2519-4429

«МЕРІДІАНИ» ВІКТОРА ВИННИКА

стор. 14-15

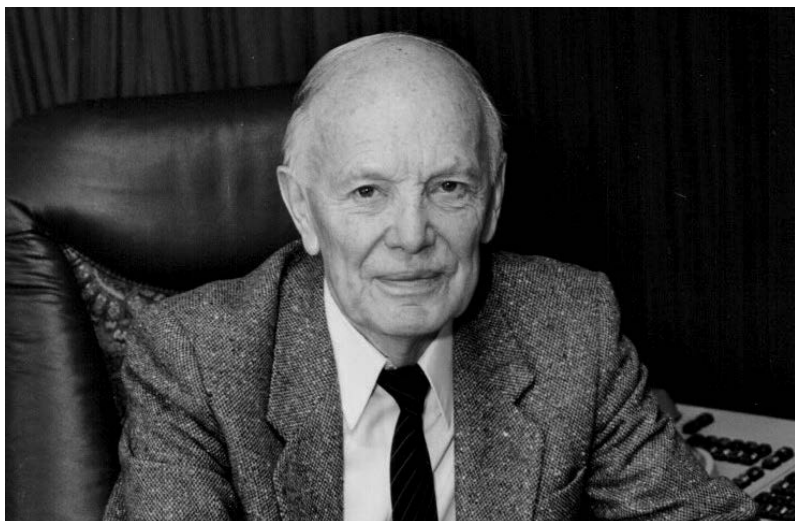
НАШ ІНДЕКС 60969

ПЕРЕДПЛАТНА ЦІНА НА 2019 РІК: 6 МІСЯЦІВ - 210,42 ГРН; 12 МІСЯЦІВ - 420,84 ГРН

Серед видатних постатей сучасної науки академік Борис Євгенович Патон беззаперечно займає першу позицію. І не тільки тому, що він і досі є Президентом Національної академії наук України, не тільки тому, що академік, а в першу чергу як видатна особистість і справжній патріот України.

Сто років тому, 27 листопада 1918 року, в Києві, в день заснування Національної академії наук України (неймовірний збіг обставин), в родині дворянина, видатного

СТОРИЧНИЙ ЮВІЛЕЙ ВИДАТНОГО ВЧЕНОГО

вченого, академіка Євгена Оскаровича Патона (1870–1953) та Наталії Вікторівни Патон (1885–1971) народився син, якому дали ім'я Борис. Слід нагадати, що мати Бориса Євгеновича була дочкою дворянина, відомого російського військового, героя російсько-турецької війни генерала Віктора Будде.

Перед війною, в 1941 році, Борис Євгенович успішно завершив навчання в Київському політехнічному інституті і вже за 12 років, у віці 35 років, очолив славетний інститут електрзварювання. Уже в 1962 році вчені тоді ще Академії наук УРСР обирають молодого талановитого академіка своїм керівником. І це в 44 роки. З того часу, вже 56 років до сьогодення академік Б.Є. Патон беззмінно очолює вже Національну академію наук України.

В 2017 році академік Патон встановив зразу три світові рекорди – він старший (одночасно за віком і по терміну перебування на посаді) Президент державної Академії наук у світі. Крім того, він єдиний глава державної Академії наук, який є її ровесником.

За своє життя Б.Є. Патон отримав чимало кількості нагород і звань. Тільки для їх переліку наряд чи вистачить шпальти. Але деякі з цих нагород є знаковими, на яких варто звернути увагу.

За досягнення в науці академіку Патону двічі було присвоєне звання Героя Соціалістичної Праці. З цієї нагоди (як було заведено в Радянському Союзі) на батьків-

щині двічі Героя встановлювалось погруддя, яке було встановлено на вул. Б. Хмельницького. Для Києва це є єдиним випадком за всю історію.

Наша держава теж належним чином вшанувала академіка Патона. Видатному вченому в 1998 р. першому в незалежній Україні присвоєне звання Герой України.

На початку 1980-х років Президією Верховної ради СРСР встановлено нове звання «Заслужений винахідник СРСР». І знову Борис Євгенович першим отримав цю

нагороду в 1983 р. Цікавим є факт, що за весь час існування цього звання тільки 16-ти винахідникам присвоїли це звання.

Борис Євгенович є автором понад 1000 публікацій – зокрема 20 монографій, понад 700 винаходів. Під його керівництвом проводяться наукові дослідження, присвячені процесам автоматичного і напівавтоматичного зварювання під флюсом, розробці теоретичних основ створення автоматів і напівавтоматів для дугового зварювання і зварювальних джерел живлення, вивчення умов тривалого горіння дуги і її регулювання, тощо. Велика увага приділяється роботам по створенню зварювальних роботів не тільки на землі, під водою, але і в далекому космосі.

Моєму батькові пощастило працювати під керівництвом академіка Патона. Як справжня реліквія в нашій родині зберігається Почесна грамота Президії Національної академії наук, яку татові свого часу вручив Борис Євгенович.

Важко і неможливо розповісти в повному обсязі про вченого і людину такого масштабу. Мабуть найголовнішим досягненням є народне визнання – народ рідко коли помиляється. Наостанок хочеться приєднатися до чисельних вітань з щирими побажаннями здоров'я, наснаги і, звичайно, нових наукових звершень, які ще попереду.

Тарас МІТУЛІНСЬКИЙ

ДЕНЬ ГІДНОСТІ ТА СВОБОДИ: П'ЯТА РІЧНИЦЯ

Українці відзначили 5-ту річницю від дня початку Євромайдану, який дещо згодом переріс у Революцію гідності: Мета Майдану була одна... і її було досягнуто високою ціною! У 2014 році закінчився український націоналізм як націоналізм бездержавної нації.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

День Гідності та Свободи об'єднав дві знакові події у новітній історії країни – Помаранчеву революцію 2004 року та Революцію Гідності 2013 року. П'ять років тому, увечері 21 листопада 2013 року, на майдані Незалежності почали збиратися учасники мітингу, незабаром їх було вже 1500, а 24 листопада – вийшли понад 100 тисяч прихильників євроінтеграції. Протести відбувалися також у Львові, Харкові, Одесі, Дніпрі, Донецьку, Черкасах, Чернігові, Сумах... Відбувся загальногромадянський страйк, а 29 листопада на Євромайдані влаштували великий мітинг із закликами до відставки уряду та дострокових виборів у парламент. Ніч на 30 листопада стала кривавою. Тоді для розгону майданівців злочинна влада застосувала силу – спецпідрозділ «Беркут». Це стало початком масових заворушень у країні. Протести перетворилися на проєвропейських на антиурядові та стали значно масштабнішими – по неділях на Майданне Віче збиралися до 1 млн. осіб! На майдані виросло гігантське наметове містечко протестувальників.

18–20 лютого 2014-го стали піком Революції Гідності. Відбулися криваві сутички в центрі Києва, підпалено Будинку

Презентація 3-го випуску видання «Майдан від першої особи» (Регіональний вимір) у Національному музеї літератури

профспілок та вбито багатьох євромайданівців, які стали згодом Героями Небесної сотні. У ніч з 21 на 22 лютого Янукович утік з України, а Росія розпочала анексію Криму та вторглася на Донбас. Відтоді й донині триває так звана «гібридна війна» тоталітарної путінської неоімперії проти європейської демократичної України, на бік якої став увесь цивілізований світ...

Нинішній День Гідності та Свободи запроваджено Указом Президента України Петра Порошенка від 13 листопада 2014 року, з метою донесення до сучасного і майбутніх поколінь об'єктивної інформації про доленосні події в Україні початку XXI століття, а також віддання належної шани патріотизмові й мужності громадян, які стали на захист демократичних цінностей, прав і свобод людини, національних інтересів нашої держави та її європейського вибору.

Традиційно в цей день українці згадували романтично-героїчні дні початку Революції Гідності,

поминали загиблих під час революції, приносили квіти і лампадки до пам'ятних місць, організовували виставки та громадські акції в столиці та інших містах країни.

У Києві біля каплиці на алеї Героїв Небесної Сотні відбулися молебень та урочисте покладання квітів Президентом України та іншими державними посадовцями. До меморіалу Небесної Сотні пройшла хода студентів. У відновленому Будинку профспілок відкрилася виставка «Назустріч свободі», у Національному музеї літератури було презентовано 3-й випуск видання «Майдан від першої особи» (Регіональний вимір), в колонній залі КМДА відбулася виставка фотореспондента й учасника Євромайдану Олександра Тимошенка, в Українському домі – концерт, присвячений 5-й річниці Революції гідності, а в Мистецькому Арсеналі відкрилася Міжнародна виставка полотен і світлин 150 мистців. Увечері на Майдані відбувся мітинг громадськості, організований Українською патріотичною альтернативою, на підтримку європейського курсу України.

Учасники революційних подій відзначили, що за останні п'ять років українцям вдалося досягти чимало: створення високопрофесійної армії та зміцнення обороноздатності країни, зростання ВВП, збільшення золотовалютних резервів, зменшення дефіциту держбюджету. Але попереду в українців ще багато роботи. А для досягнення подальших успішних результатів суспільство має бути єдиним у своєму прагненні до змін: відповідально голосувати, багато читатися та працювати, гуртуватися в громадські організації, а також бути небайдужими (особливо до боротьби з корупцією).

На відкритті виставки «Назустріч свободі» у відновленому Будинку профспілок

ПОГЛЯД ІЗ БІЛОЇ ЦЕРКВИ НА УКРАЇНСЬКУ РЕВОЛЮЦІЮ

У Білоцерківському краєзнавчому музеї відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція «Військові формування періоду Української революції 1917–21 років». Її метою було дослідження подій, пов'язаних із повстанським рухом, встановленням влади Директорії, озброєнням і тактикою нерегулярних збройних формувань.

Тетяна ВИГОВСЬКА

Вже не вперше Білоцерківський краєзнавчий музей привертає увагу науковців до подій сторічної давнини. Видані окремою збіркою матеріали конференції 2017 року були популярними серед науковців і пересічних читачів на таких великих літературних форумах, як «Книжковий Арсенал» (Київ) та «Book Space» (Дніпро). Про популяризацію історичних матеріалів подбало видавництво «Час Змін Інформ», де збірка побачила світ.

Конференція привернула увагу і представників місцевого самоврядування Білої Церкви. В її роботі взяли участь троє депутатів міської ради – Юрій Петрик, Андрій Король, Борис Смуток.

Науковці та працівники музеїв із багатьох регіонів України представляли свої доповіді під час двох пленарних засідань. Великий інтерес викликали матеріали, зібрані кандидатом історичних наук Андрієм Науменком, щодо родів зброї армії УНР доби Директорії, який зауважив, що ми повинні пишатися військовою звитягою українського війська. «Нехай Визвольні змагання і закінчилися поразкою. Так буває в історії. Австрія мала багато поразок, але вони пишуться своїм військом і в них є величкий військовий музей. Треба

цінувати не поразки, а військово-героїку», – сказав начальник науково-дослідної лабораторії, кафедри морально-психологічного забезпечення діяльності військ Національного університету оборони України. Лауреат премії ім. В. Чорновола краєзнавець Євген Букет представив невідомі сторінки визвольної боротьби. Віднайдені в архівах спогади члена виконкому Центральної Ради Левка Чикаленка допомогли відчути атмосферу того часу в невеличких містечках Житомирщини й Київщини. Голова білоцерківської «Просвіти», старший науковий співробітник Білоцерківського Краєзнавчого музею Костянтин Климчук доповів про озброєння партизанських загонів, а також про тактику підрозділів і з'єднань повстанців, що давали змогу здійснювати успішні операції не лише з розгрому каральних загонів більшовиків та денікінців, а й із захоплення великих населених пунктів, зокрема, Києва.

Не залишилася осторонь науки і православна церква. Благочинний Білої Церкви і Білоцерківського району УПЦ КП протоієрей Миколай Гопайнич не лише благословив зібрання, а й перебував у залі під час пленарних

засідань. Маючи диплом викладача історії, а також практику вчителювання з цього предмета, священник у перерві між засіданнями жваво і фахово обговорював почуте.

Захід відбувався в залі, де демонструвалася виставка картин художника з міста Ватутіне Василя Гелетка. Після циклу, присвяченого Шевченку, він звернув увагу на історію повстанського руху та Визвольних змагань. На стінах висіли портрети славнозвісних отаманів Василя Чучупаки, Івана Черноусова, Костя Пестушка, Данила Терпила. Поряд з ними – зображення державних діячів: Павла Скоропадського, Симона Петлюри, Модеста Левицького, Євгена Коновальця. Тож можна було задіювати виставку, як демонстраційний матеріал під час доповідей, що і робили науковці.

Конференції цієї тематики мають не лише науковий, а й практичний зміст. Особливо в період, який за багатьма ознаками ідентичний часові Визвольних змагань. Маємо пам'ятати, що втрачена внаслідок міжпартійних чвар державність може призвести до фізичного знищення українського народу. Уроки більшовицької окупації забувати не маємо права.

Днями у так званій «мережі» промайнула інформація про чергову, через кільканадцять років після попередньої, реставрацію будинку архітектора В. Городецького на київській вулиці Банковій, 10. І пригадалося...

Добре, що на зламі XX – XXI століть встигли відтворити в Києві Успенський собор, Михайлівський Золотоверхий собор із дзвіницею, собор Богородиці Пирогошої, водограй «Самсон» та побудувати Гостиний двір на Подолі. Все це – за новими кресленнями, заново.

Водночас почастишали спроби свавільного поводження з існуючими пам'ятками архітектури, які «охороняються державою», а «по-

площини теплої традиційно київської жовтої цегли.

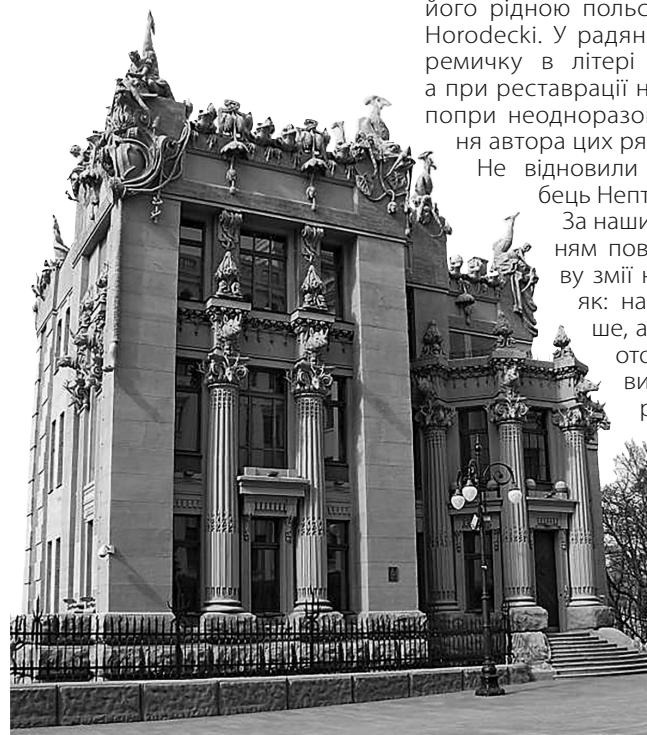
Пандус для екіпажів і автомобілів, який веде від воріт до подвір'я, не можна було в кінці обрубати і перетворити на сходи, бо це не тільки не відповідає первісному призначенню, але суперечить самим принципам засадам реставрації як такої. Далі – про теж саме.

Сто років вода з даху стікала через майстерно сховані риниви. В процесі «реставрації» (доводиться лапувати) одну з них (але ж червономідну) проклали навпростець по правому фасаду.

На розі будинку чітко виділялася велика рельєфна літера «Н» – перша літера прізвища автора і власника будинку в написанні його рідною польською мовою: Horodecki. У радянські часи перемичку в літері «Н» вибили, а при реставрації не повернули, попри неодноразові нагадування автора цих рядків.

Не відновили й чотирикутний Нептуна на даху.

За нашим наполяганням повернули голову змії на розі, але ж як: на метр коротше, а тулуб тонше, отож або змія вилізає зі шкіри, або проковтнула рейку...

ОБЕРЕЖНО: РЕСТАВРАЦІЯ!

шкодження карається Законом». Важко пригадати бодай один такий випадок.

Фасад усім відомої поштової станції на Подолі переробили, повністю змінивши первісний вигляд вікон і фронтону. Неоготичний фасад особняка 1870-х рр. на вулиці Бульварно-Кудрявській, 3 «збагатили» активно поданими елементами неоренесансу. У південній частині Мазепиного оборонного муру Лаври навіщош попробували амбразури такого розміру й типу, яких там не тільки не було, а й не могло бути суто функціонально. А це ж пам'ятка кінця XVII – початку XVIII ст.! Ще брутальніше вчинили з монументальною будівлею старого арсеналу, зробивши неокоринтські вікна над карнизом, хоча денне освітлення горища вирішується просто інакше.

А тепер про будинок В. Городецького. Добре, що зміцнено фундаменти, але ж фасади раніше не були суспільного похмурого холодного сірого кольору, були

Не оминули новачки й інтер'єрів: з меморіального кабінету господаря зробили гардероб, зіпсували кесонну стелю, а з вестибуля «щез» гарний кахляний камін. Найбільше вражають абсолютною невідповідністю і кричущим несмаком величезні золочені ручки, встановлені попарно на полуторних дверях колишніх... житлових кімнат. Цим ручкам місце на вуличних дверях якогось столичного оперного театру, королівського палацу тощо.

То чи звернуть увагу на все це нові реставратори, чи вистачить тих 18 млн. гривень, які держава (тобто ми з Вами, шановний читачу) виділила на реставрацію будинку В. Городецького по вулиці Банковій, 10...

Дмитро МАЛАКОВ

P.S. Цікаво, а чому там немає ані пам'яткоохоронної, ані меморіальної таблиці?

НА ПІСЕННО-КУЛЬТУРНОМУ ФРОНТІ

Кілька років тому, перебуваючи в Болгарії, Йосип Кобзон і Філіп Кіркоров разом виконали відому пісню Еміла Дімітрова «Моя България». Вона справила велике враження на присутніх. Навіть зараз цікаво читати відгуки. Серед них ось такі: «Да живее България. Да живее братска Русия!» Зрозумілим є захват болгар.

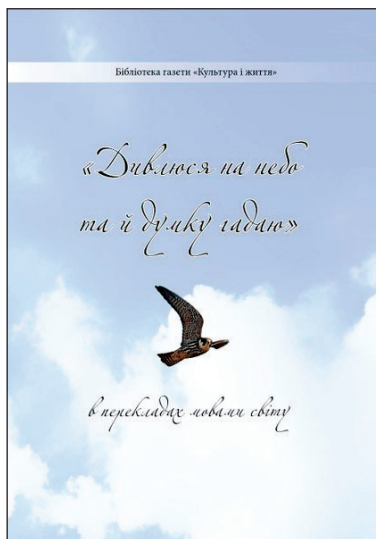
Сергій ЛАЩЕНКО

Емоційне задоволення від концерту лише відображає ефективний культурницький вплив Росії на колишнього союзника по соцтабору. Так що молодці Кобзон і Кіркоров. Та й Кубанський козацький хор під керівництвом Віктора Захарченка має в своєму репертуарі улюблену пісню сербських націоналістів «Тамо далеко...». Відгуки приблизно такі самі, як і на виконання пісні Еміла Дімітрова: «Есть город Белград, где серб русскому рад» – і все в такому дусі. Але, загалом, рівень політизації на порядок вищий. «Нет такой страны, как Украина – чомусь, ні сіло, ні впало – написав якийсь Діма Іванов. От тобі й маеш! Кубанці так старалися... Та й Захарченко підкреслював, що вважає себе українцем, – коли був зі своїм хором у Львові навесні 2007 року. Сам чув! Реакція сербів на емоційний сеанс «братання» в соцмережах менш категорична, ніж росіян. Але палких освідчень у любові до Росії і з їхнього боку вистачає. Лише один серб, високо оцінюючи виконання, подякував дипломатичніше «братам козакам». Мовляв, головне – сказати добре слово, а ви там розбирайтеся. Хочете – українцями їх вважайте, хочете – росіянами. Сербам, звісно, дистанціюватися від проблеми легше, а от нам як? Колоритний вусатий козацюра – таких типажів хоч греблю гати в Лисянці, Пирятині, Василькові, ось тільки в руках – велика балалайка. А загалом, зрозуміло. Хто б дозволив Захарченку їздити світом, якби він плекав суто українську культуру Кубані? Треба ж підкреслити відданість російській ідеї! До того ж, коли є балалайка, то вже якось органічніше сприймаються фейсбучні заклики «братушек» зустріти разом перемогу в Косово. Невідомо тільки, над ким. Над албанцями? Над Європою? Чи над проклятими америкосами? «Сербы умирали за русских, русские готовы умирать за сербов!» – нагнітає емоції з російського боку невідомий шанувальник сербської культури. Тож ми бачимо, як із допомогою пісні можна ефективно маніпулювати свідомістю.

Мирослава КОПИНЕЦЬ

Прикро, що, попри нашу природжену толерантність і традиційну повагу до інших культур, українці не вповні використовують можливості свого пісенного мистецтва. Можу назвати лише гурт «TaRuta», який має у своєму репертуарі кілька литовських пісень. Мабуть, саме завдяки цьому гуртові в нас трохи побільшало волонтерів з литовського боку.

Видання «Дивлюся на небо та й думку гадаю» в перекладах мовами світу» (2017) – перша книжка в серії «Бібліотека газети «Культура і життя»

Але цього мало. Ми воюємо, тому варто серйозно подумати про невикористані резерви. Пам'ятаю, що раніше виконували кримсько-татарські пісні бандурист Остап Кіндрачук і гурт «Журборіз». Але тепер таких колективів могло би бути більше. Кримським татарам, як ніколи, потрібна наша моральна підтримка. Зрештою, вона потрібна усім пригнобленим народам. Коли співачка із Закарпаття Мирослава Копинець виконала кілька пісень ерзянською мовою (ерзяни – головний етнос республіки Мордовія), ніхто в Україні не надав цьому факту великого значення. Але ерзяни оцінили! У тій ситуації, в якій опинився цей

народ, навіть кілька пісень багато важать. Це майже те саме, що й подарунок Кубанського козацького хору братам-сербам. Бо про долю рідної мови ерзянська поетеса Аліна Подгорнова пише з великою тривогою:

Я – часть народа, птичка-невеличка,
Но жить вполсилы мне теперь нельзя,

Когда грозит музейная табличка
С десятком слов про вымерших эрзян...

І тепер, коли в Росії почався рух за утворення нового державного об'єднання «Ідель-Урал» (туди входять Мордовія, Чувашія, Удмуртія, Марій-Ел, Тагарстан, Башкортостан), цей факт став символічним. Про Мирославу Копинець уже можна говорити як про «місток» між народами.

Минулий рік в Україні був роком ушанування поета-романтика Михайла Петренка (1817–1862). Українці добре знають пісню «Дивлюся на небо». Це перша українська пісня, яка пролунала в космосі, до того ж, рівно через сто років після смерті поета. Хіба не символічно? До цього представники людства в космосі не співали. Євген Букет і Олександр Петренко (нащадок поета) видали книжечку: найвідоміший вірш великого слобожанця мовами світу. Шкода, що туди не встигли вмістити переклад ерзянською мовою Олександра Бількіна. Автор – колишній військовий, підполковник авіації... Теж символічно, правда? Воював на Донбасі за Україну. Є в книзі і переклади удмуртською, татарською, башкирською... Башкирська інтелігенція особливо долучилася. Вони створили аж два варіанти башкирською мовою! Постаралися Гузаль Сатдікова і Лілія Каїпова. Татарською теж переклав башкир – Марсель Салімов. І турецький переклад зробив башкир Ахат Саліхов. Чому така велика роль саме башкирів у популяризації української пісні? Чи не тому, що в Башкортостані жи-

вуть наші земляки, які зберегли мову предків? Є навіть цілі поселення! Можливо, перша пісня людства, яка пролунала в космосі в 1962 році, також об'єднуватиме народи. І не лише вищезгаданого Ідель-Уралу. Словенською мовою пісню переклав українець Андрій Гевко. Фахівець із сербської, хорватської та словенської мов. А народився він у Боснії. Тож на Балканах і ми могли б «пісенно» закріпитися. Варто б повчитися в Кубанського хору. Хоч як ретельно контролюють кубанців московські ідеологічні структури, але, поки живе пісня, живе й надія на відродження. Блогер Олена Степова колись описала, як пісенний колектив з так званої ЛНР виступав у Ростовській області. Заспівали пісню українською, що не сподобалося багатьом. Якесь донська козачка навіть затаврувала луганчан як невинуватих

Українсько-литовський альбом гурту «TaRuta»

«укропів». Натомість кубанці відразу кинулися до луганчан: обіймали і тиснули руки. Ніби-то й лояльна Кубань до Путіна, але ж і силу пісні ще нікому не вдалося перекреслити.

«ПОДОРОЖ У КАТОРЖНІ МІСЦЯ»

У своїй першій книзі автор – журналіст і громадський активіст Олександр Вівчарик розповідає про подорож на північ Росії, у місто свого народження Інту, де свого часу каралися за любов до України його батьки. Однак та подорож водночас стає мандрівкою в минуле краю Комі і нашого нескореного народу.

На жаль, сучасне українське суспільство досі розхитують різні погляди на історію України і на людей, які її творили. На

заплутавши в тенета брехні, вигадок і лицемірства.

Книжка певною мірою розвінчує ворожі міфи. Вона цінна своєю безпосередністю, чесністю, щирим прагненням розповісти все, як було, і як є, справжніми емоціями й зануреністю в дійсність сучасної російської глибинки. А також – неприхованою любов'ю до Півночі (місця народження автора) і до Батьківщини його предків.

Ця книжка доступна для широкого кола читачів, але рекомендується, насамперед, тим, хто насправді хоче більше знати про

цих розбіжностях і спекулюють пропагандисти та ЗМІ недружно налаштованих до нас країн, нав'язуючи нам свої стереотипи і кліше. Через історію своєї родини і тих людей, в оточенні яких він зростав, або з якими познайомився під час подорожі, автор намагається показати весь трагізм існування вільного духом українця в умовах тиранії, відчайдушну боротьбу звичайних людей за свою гідність. Ми бачимо й тих, кого скалічила облудна й цинічна пропаганда і радянських, і путінських окличників,

непросту долю нашого народу за радянських часів, про життя українців у сучасній Росії, тим, хто має відкрите й гаряче серце і хто почувається українцем, якому не байдуже майбутнє його країни...

До речі, нещодавно Олександр Вівчарик за книгу «Подорож у каторжні місця» отримав третю премію Літературно-наукового конкурсу Фонду Воляників-Швабінських Фондації Українського Вільного Університету.

«Я ВРАНЦІ ГОЛОС ГОРЛИЦІ ЛЮБЛЮ...»

Серед світлої теплої осені в Харківському обласному організаційно-методичному центрі культури і мистецтва була справжня зміна настроїв і погоди: від зими до весни, від весни до літа, від літа до осені, бо звучали пісні, переливаючись у душі слухачів, наповнюючи їх повнотою життя і веселками відчуттів!

Концерт, присвячений 25-річчю творчої діяльності заслуженої артистки України Вікторії Осипенко, вилився у справжнє дивовижне свято, що дарувало наснагу й надію на те, що все в нас буде добре, все налагодиться, бо народ, який так уміє співати – апriori мусить бути щасливим!

«Я вранці голос горлиці люблю...» – так назвала співачка свій творчий вечір, і саме зі співу горлиці він розпочався. Вікторія Осипенко співала у супроводі скрипаля В'ячеслава Шляхова цю пісню на слова Ліни Костенко і музику Ольги Богомолець. Такий початок відразу ж налаштував усіх на ліричний лад, а чарівний спів заворожував, захоплював, примушував усотувати в себе всі нюанси музики та слів...

Слід наголосити, що це унікальна для Харкова програма, яку переважно складають давні українські народні пісні без супроводу. Камерна атмосфера душевної розмови зі слухачами через традиційну народно-пісенну лірику та традиційний сольний спів. І все це разом пробуджувало в присутніх внутрішнє відчуття потреби зануритися у чистий струмінь народного виспівування, щирість, правду і духовну міць традиційної культури нашого народу.

Ведучий, заслужений працівник культури України, поет Віктор Бойко, вміло влітав у канву творчого вечора і розповідав про співачку та її колег, і поезії.

Вікторія Осипенко має унікальний голос, вона стала лауреатом Міжнародного фестивалю-огляду традиційної культури «Покуть» у номінації «солоспів», лауреатом огляду-конкурсу Українського фонду культури «Нові імена України» у складі вокального тріо «Обереги». Концертна діяльність Вікторії Осипенко охоплює Україну, Польщу, Угорщину, Францію, Німеччину. Вона – неодмінна учасниця, добродійних акцій для робітників, студентів, воїнів Збройних Сил України, школярів. Програма «На заборолі голос чути» у виконанні

тріо з успіхом звучала в Харківській філармонії та в Державній філармонії в Києві.

Творча концертна діяльність Вікторії Осипенко – це значний внесок у розвиток національного українського мистецтва. Вона працює в Харківській державній академії культури на кафедрі українського народного співу та музичного фольклору, доцент кафедри естрадного та народного співу, учасниця жі-

ночного вокального тріо «Обереги», яке стало для неї творчою родиною. Саме тому так щиро і сердечно її вітали подруги, учасниці тріо «Обереги», заслужені артистки України – директор Обласного організаційно-методичного центру культури і мистецтва Людмила Омельченко та викладач Харківського вищого коледжу мистецтв Олена Шишкіна. Утрюх вони підкорювали серця слухачів своїм співом. Робота в цьому унікальному колективі під керівництвом відомого харківського композитора, заслуженого діяча мистецтв України Юрія Алжнева стала справжньою школою професійного зростання. Високою виконавською майстерністю завоювало чимало прихильників вокальне тріо «Обереги»,

творчий шлях якого починається з 1995 року.

Щиро привітали Вікторію Осипенко й колеги з Харківського вищого коледжу мистецтв, гості зі столиці України: директор Народної філармонії, заслужена артистка України Руслана Лоцман і солістка Національної філармонії Тетяна Школьна, заслужені діячі мистецтв України – композитор Юрій Алжнев, фольклорист Віра Осадча і режисер цього концерту Олександр Савенко.

На вечорі були учні заслуженої артистки України Вікторії Осипенко та її педагоги, про яких вона говорила зі сцени щиро й тепло. Надзвичайну пісню «Колись я квіткою була», музику якої написав перший учитель Вікторії Іван Яровий, було присвячено вчителям співачки. Колись саме Іван Трохимович першим із викладачів повірив у її талант.

У концерті взяли участь і творчі колективи, якими керує Вікторія Осипенко, – фольклорний гурт «Лада» Харківської державної академії культури та чоловічий ансамбль духовної музики «Суголося» Харківського вищого коледжу мистецтв. Саме в цих навчальних закладах співачка працює викладачем. І саме ці колективи допомогли розкрити всю широту і різноманітність творчої та педагогічної роботи заслуженої артистки України Вікторії Осипенко.

Підтримати матінку прийшов і юний виконавець Тарас Осипенко, син Вікторії, що ще більше зіграло родинну хвилю вечора. Оплескам не було зупину, творча атмосфера зали заворожувала кожного, дедалі більше підсилюючись, їй наче вже не вистачало простору, неначе хотілося вирватися в місто і заповнити його своїми чарами. І навіть після завершення програми настрої у всіх був надивовижу піднесений, світлий, родинний – хотілося, щоб це тривало ще і ще!

Ніна СУПРУНЕНКО,
заслужений діяч мистецтв України

Старосільський народний хор (керівник – заслужений працівник культури України Василь Деркач), який неодноразово ставав переможцем обласних і всеукраїнських конкурсів і фестивалів, здавна славиться високим художньо-виконавським рівнем, професійним музичним супроводом і сценічною культурою.

У червні 2018 року хор посів почесне перше місце у Всеукраїнському відкритому фестивалі-конкурсі хорових колективів імені Леопольда Яценка (Київ), а 10 листопада, на запрошення члена Секретаріату Національної всеукраїнської музичної спілки, заслуженого працівника культури України, професора, керівника Заслуженого народного

хору (сл. Д. Луценка, муз. М. Назаренка), вручили господарям свята «смачний, пахучий, щедрий коровай». Далі прозвучали авторські пісні В. Деркача «Моє село», що стала своєрідною візитівкою хору, «Мати Україна», «Материна пісня», українська народна пісня в обробці П. Андрійчука «Як пішов я в ліс по дрова». Довго не відпустили глядачі дуєт солістів у складі М. Паська і заслуженого працівника культури України Л. Мостіпанової, які задушевно проспівали українську народну пісню «Один місяць сходить». Злагоджено й розлого звучали пісні «Поле, о рідне поле» (солістка Л. Кругляк), «Не громи в степах гудуть», чистотою акапельного звуку вирізнялася пісня «На горі береза», записана у Старому Селі. У багатолюдній залі не раз лунали вигукі: «Браво! Біс!». А пісню «Фронтви

НА ПІСЕННЕ СВЯТО ДО «ДАРНИЧАНКИ»

ансамблю пісні і танцю України «Дарничанка» Петра Андрійчука, Старосільський народний хор брав участь у знаковому проєкті – Святі народного хорового мистецтва «Дарничанка» скликає друзів», присвяченому 150-річчю створення Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка. Урочистості відбулися в Центрі художньої та технічної творчості «Печерськ», за підтримки Міністерства культури України, Національної всеукраїнської музичної спілки, Департаменту культури Київської міської державної адміністрації; інформаційними партнерами стали «Порадниця», «Культура і життя», «Слово Просвіти», «Українська газета», Українське радіо.

У святковому концерті брали участь відомі колективи – заслужений народний ансамбль пісні і танцю України «Дарничанка», народний ансамбль української пісні «Ордана» Тальнівського РБК Черкаської області і Старосільський народний хор Сумської області. У велелюдній залі панувала тепла і щира атмосфера.

Тривалими оплесками зустрічали вдячні глядачі кожний пісенний номер старосільців, які, виконавши першу пісню «Наш ко-

побратими» (сл. Д. Луценка, муз. А. Пашкевича), присвячену 75-літтю визволення Києва від фашистських загарбників, глядачі слухали стоячи, зі сльозами на очах...

А потім на адресу Старосільського народного хору звучали слова вдячності і захоплення, господарі свята вручили солістам, керівнику та старості Старого Села С. Єременку, теж учаснику колективу, почесні грамоти за видатні досягнення у відродженні традицій національної вокально-хорової культури, багаторічну самовіддану музично-творчу діяльність у подвижництві за духовне утвердження сучасного суспільства та високохудожню репрезентацію знакового проєкту – Свята народного хорового мистецтва «Дарничанка» скликає друзів.

Керівник і учасники Старосільського народного хору висловлюють щире вдячність СП «Технологія» та спонсорам-односельчанам за надану можливість гідно представити Слобожанщину на святі хорового мистецтва в Києві.

Оксана ЄРЕМЕНКО,
кандидат філологічних наук, доцент,
учасниця Старосільського
народного хору

ФЕДЕРАТИВНА ГРАМОТА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО: ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ ЇЇ ПРОГОЛОШЕННЯ

Закінчення. Поч. у № 47.

Активність, з якою розпочався державотворчий процес за Гетьманату, справді вражала. Підсумовуючи плідну діяльність гетьманського уряду за шість місяців існування Української Держави та реальні здобутки в різних сферах життя, П. Скоропадський у Грамоті до народу українського від 22 жовтня 1918 р. констатував, що українська самостійна держава має всі підстави для подальшого зміцнення і забезпечення народові тривалого економічного добробуту.

Що ж спонукало гетьмана до проголошення федеративного зв'язку з Росією? Мабуть, щоб отримати відповідь на це запитання, треба врахувати всю сукупність внутрішніх та зовнішніх чинників, що напрочуд складно переплелися між собою і призвели до критичної ситуації в Україні у жовтні-листопаді 1918 р.

Весь період Гетьманату в Україні був позначений наявністю надзвичайно строкатого спектра політичних сил, постійними змінами у їх співвідношенні. Це призводило до протистояння в українському суспільстві, загострення відносин між різними політичними таборами, партіями, соціальними групами тощо. Головною опозицією Гетьманатів були українські соціалістичні партії, які одразу після проголошення П. Скоропадського гетьманом України повели активну цілеспрямовану політику на усунення його від влади з метою відновлення УНР. Наріжним каменем конфронтації була розбіжність у поглядах на суть і характер української державності, а також абсолютне несприйняття особистості гетьмана як національного лідера.

Наприкінці липня 1918 р. був утворений Український Національний Союз (УНС), який об'єднав майже всі соціалістичні партії. Його очільником став А. Ніковський, якого невдовзі змінив В. Винниченко. З усіх соціалістичних лідерів він був найбільш опозиційно налаштованим до гетьмана. Перебравши на себе керівництво Союзом, В. Винниченко, всупереч Статуту УНС про легальні методи боротьби, розпочав таємну підготовку протигетьманського повстання. Слід зазначити, що частина соціалістів не підтримувала ідею повстання. Вони називали підготовку до цієї акції справжньою авантюрою і вважали, що це лише зашкодить українській справі.

Почт Гетьмана

Відомий галицький діяч Л. Цегельський, який у середині вересня прибув до Києва з місією стримати виступ проти гетьмана і домогтися компромісу між владою і опозицією, так описував події: «Дня 20 або 21 вересня 1918 мене запрошено на таємну нараду Українського Національного Союзу, що відбулась під проводом Володимира Винниченка. Було яких 20 осіб, самі молоді люди, деякі типові, московського жанру революціонери-бунтарі... Вони горіли якоюсь божевільною жадобою революції, на мене гляділи деякі понуро, з-під лоба, фанатичними очима, з очевидно ненавистю до галицького «контрреволюціонера». Я покинув «нараду» з тяжкою душею, з безнадійністю. Ідучи в темну ніч, я роздумував, що велика Україна оце пропала, а Галичина мусить дбати сама за себе». У своїх спогадах Л. Цегельський висловлював глибокий жаль, що не пішов тоді просто вночі до гетьманського будинку і не дав знати П. Скоропадському, щоб він «негайно наказав позамикати для прохолоди неодвічальних та небезпечних шибайголів».

Неодноразові переговори П. Скоропадського з членами УНС, зокрема з В. Винниченком, фактично не давали бажаних результатів. Позиція соціалістичного лідера виявилася деструктивною і дворушницькою. Переговори з гетьманськими міністрами, як зауважував сам В. Винниченко, він вів лише для «конспірації», тобто для замилювання очей. Водночас намагався звертатися до більшовиків із проханням допомоги позбутися гетьманського уряду. Зрозуміло, що такі дії могли бути лише на користь російським більшовикам, які чекали слушного моменту, щоб послабити національні сили, а потім розпочати рішучий наступ на українську незалежність.

Українські соціалістичні діячі, за активної підтримки російських більшовиків, робили все можли-

ве, щоб дискредитувати гетьмана в очах населення, передусім селянства, спекулюючи на найбільшій проблемі суспільства – земельній. Певне уповільнення впровадження аграрної реформи, з одного боку, та нерозуміння її суті селянами, з іншого, загострювали соціальні відносини на селі і створювали сприятливий ґрунт для зловмисної агітації проти гетьманської влади. П. Скоропадський неодноразово вказував урядові на ці негативні явища і закликав діяти більш рішуче. Він докоряв Кабінету Міністрів, що головні пункти й суть аграрної програми «майже не відомі широким колам сільського населення і тлумачаться їми невірно... Внаслідок цього вся плідна діяльність уряду, пронизана намаганнями створення самостійної незалежної країни – залишається невідомою не тільки масі селянства, а й міському населенню». На це звертав увагу у своїх спогадах і А. Маляревський (військовий журналіст, працював за Гетьманату в Києві і знав П. Скоропадського ще з початку Першої світової війни), автор першого офіційного нарису про гетьмана, виданого у Києві 1918 р. Він підкреслював, що населення справді майже нічого не знало про політику П. Скоропадського і це викликало здивування навіть у німців, які за Берестейською угодою (9 лютого 1918 р.) перебували тоді на території України і були союзниками українців у боротьбі з російськими більшовиками. Німці, на свій розсуд, надрукували в Німеччині за власний кошт 300 тисяч портретів гетьмана і передали в Україну для розповсюдження серед населення.

Соціальні суперечності на селі поглиблювалися у зв'язку з присутністю австро-німецьких військ. Вилучення на селі сільськогосподарських продуктів (постачання с/г продуктів і сировини до Німеччини і Австрії) було одним з головних пунктів Берестейської уго-

ди, підписаної між УНР і країнами Четвертого союзу ще до гетьманства П. Скоропадського) спричиняло збройні конфлікти між селянами і німцями, з одного боку, й селянами і поміщиками, з іншого. Карні експедиції, які ініціювалися насамперед місцевими поміщиками і проти яких гетьманський уряд фактично нічого не міг вдіяти, викликали озлоблення проти влади, ще більше посилювали кризові явища у суспільстві і розхитували Українську Державу зсередини.

Важливим чинником, що вкрай негативно впливав на внутрішню ситуацію в країні, були різні російські шовіністичні організації, які, тікаючи від більшовиків, опинилися на той час в Україні. За словами відомого українського діяча Д. Дорошенка (міністр закордонних справ у гетьманському уряді), вони, «замість вдячності краю, який врятував їх від розстрілу або голодної смерті, палали злобою проти України і робили столицю гніздом усяких інтриг, конспірацій, змов, котрі були направлені проти молоді Української Держави». Усі вони єдиним фронтом виступали проти українства, засуджували «сепаратизм» П. Скоропадського та іронічно сприймали новоутворену, за їхнім визначенням, «державу-сюрприз» як явище тимчасове і нежиттєздатне.

Наприкінці липня 1918 р. міністр внутрішніх справ І. Кістяківський видав наказ про заборону агітації на території України за «єдинунеділимую» Росію. Проте в цілому уряд недооцінював небезпеку, що виходила від антиукраїнських налаштованих білих російських організацій, і зосереджував свою увагу переважно на більшовицькій загрозі з боку червоної Росії.

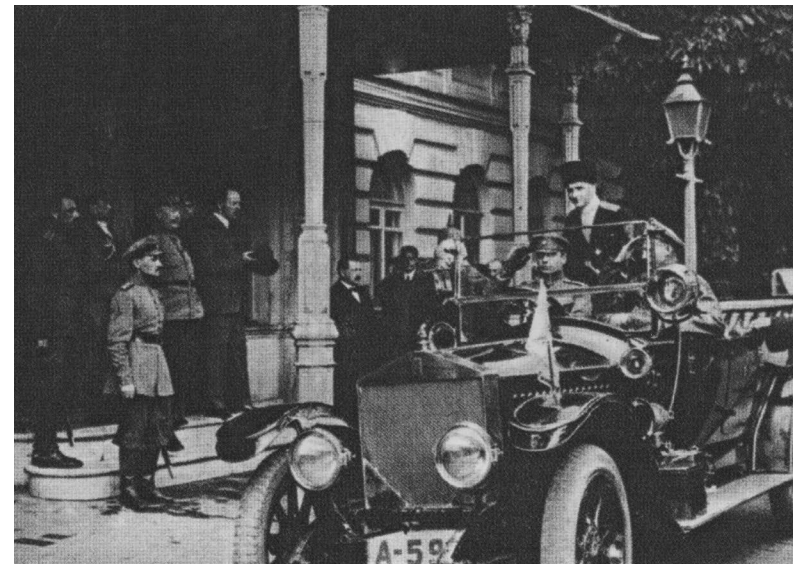
За всієї складності внутрішньої ситуації і багатьох чинників, ворожих Українській Державі, все ж домінантою в цьому процесі став фактор геополітичний. У цій пло-

щині слід розглядати й появу Федеративної Грамоти П. Скоропадського.

Капітуляція наприкінці вересня 1918 р. Болгарії, а за нею Туреччини, фактично визначила переможців у Першій світовій війні. Невдовзі розпалася Австро-Угорська імперія. Новий розподіл сил на політичній карті світу був не на користь Україні: вона втрачала своїх союзників, які за Берестейською угодою були гарантом її незалежності й реальною збройною силою, здатною захистити країну від посягань більшовицької Росії. Зважаючи на цей фактор, виникла проблема переорієнтації зовнішньополітичного курсу в бік Антанти. Визнання України як самостійної держави урядами Франції, Великої Британії та США ставало першочерговим завданням.

Визнавши Україну де-факто ще за часів Української Центральної Ради, Франція та Англія після підписання Берестейської угоди між УНР та Центральними державами різко змінили свою позицію. Після перемоги у світовій війні Антанта бачила подальше існування України лише у складі небільшовицької Росії.

Позиція німців щодо долі України у зв'язку з новими політичними обставинами була нечіткою. Поразка у війні зробила їх цілком залежними від Антанти. Окрім того, революційні події, що назрівали в кайзерівській Німеччині, мали відлуння в Україні, змінюючи акценти щодо тих чи інших українських політичних сил. Слід зазначити, що ставлення німців взагалі до ідеї української незалежності було неоднозначним. Між німецьким урядом і вищим військовим командуванням Німеччини не було єдиного погляду на це питання. Д. Дорошенко у своїх спогадах зауважував, що керівні кола Німецької імперії постійно «хиталися між Росією та Україною». Таке

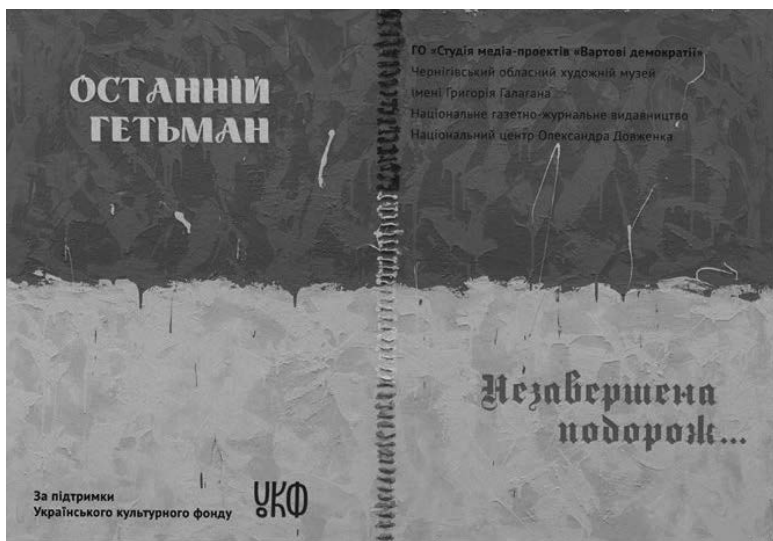
Скоропадський перед резиденцією. Київ

ставлення до України з боку союзників певною мірою було зумовлене відсутністю єдності в українському русі, що дискредитувало в очах німців саму ідею української державності. Взагалі політика німців в Україні зводилася до того, щоб підтримувати в суспільстві стан непевної рівноваги. Це робилося для того, щоб легко було схилити терези у той чи інший бік на свою користь, залежно від політичних обставин.

Перспектива виведення німецьких військ з України, за відсутності власної армії, відкривала шлях російським більшовикам для здійснення їхніх імперських планів. Змушений унаслідок Берестейського миру визнати факт існування суверенної незалежної Української Держави, більшовицький уряд Росії не полишав намірів відновити свою владу в Україні. Яскравим свідченням того були українсько-російські переговори (23 травня – 7 жовтня 1918 р.), які використовувалися російськими представниками лише для зволікання часу і прикриття їхньої антигетьманської діяльності. Фактично з жовтня 1918 р. радянська Росія почала активно готуватися до збройного захоплення України, щоб встигнути, за словами Л. Троцького, «просунутись між німецьким милітаризмом, який відходить, і англо-французьким, який наближається».

Єдиним порятунком у цій критичній для України ситуації могла стати військова допомога Антанти. Але остання диктувала свої умови: об'єднання проти більшовицьких дій з білим рухом і проголошення федерації з Росією. Розуміючи, що цей крок остаточно відверне від нього національні кола, гетьман не наважувався цього зробити. Проте інформація, що надходила від українських дипломатів, була тривожною. Так, наприклад, посол Української Держави в Софії О. Шульгин після переговорів з американським послом повідомляв, що держави-переможниці одностайно не визнають самостійність України. Такі ж відомості надходили від українських агентів у Румунії, де перебували на той час посли всіх головних країн Антанти. З місією до Берліна, а потім до Швейцарії виїхав міністр закордонних справ Д. Дорошенко, щоб також зробити спробу порозумітися з Антантою.

За таких умов Україні, як ніколи, потрібний був монолітний національний фронт, здатний протистояти вкрай несприятливим для неї зовнішнім чинникам. Проте все сталося з точністю до навпаки. Саме в цей час українське суспільство виявилось найбільш розконсолідованим, позбавленим єдиної ідеї, позначеним розбратом політичних таборів. Влучно висловився з цього приводу С. Шемет (один з ініціаторів скликання Хліборобського конгресу, на якому П. Скоропадського проголошено гетьманом України; в еміграції – активний діяч гетьманського руху, особистий секретар гетьмана):

«Нація одвернула в цей момент наші думки од Держави. І ми піддалися тому самообману, в якому десятиліттями виховувалась національно свідомою частиною нашої інтелігенції: ніби тільки ця невеличка частина інтелігенції і єсть ціла українська нація. Цей міраж не дав нам бачити реальної дійсності. Він заслонив перед нашими очима грізне майбутнє і не дозволив нам хоч би як вірно оцінити політичну ситуацію».

Ці слова можуть бути доречними передусім щодо організаторів протигетьманського повстання, які під впливом зовнішньополітичних змін намагалися чимскоріше вирвати владу з рук гетьмана. Переговори з членами Українського Національного Союзу не давали бажаних наслідків.

Ситуація ускладнювалась урядовою кризою. З перемогою Антанти, метою якої було відновлення «єдиної і неділимої» Росії, з'явилися прихильники цієї орієнтації і в гетьманському уряді. 17 жовтня 1918 р. вони подали до Ради Міністрів звернення («Записка дев'яти»), у якому недвозначно заявили свою позицію щодо федерації з небільшовицькою Росією. Звернення підписали найбільш дієві члени гетьманського уряду, яких П. Скоропадський вважав своєю головною опорою.

Кабінетна криза призвела до ще більшого розмежування в українському суспільстві. Гетьман, маневруючи між усім цим різнобарв'ям української політи-

ки, робив відчайдушні спроби дійти національної згоди. Не зважаючи на демарш міністрів, гетьман виявив свою послідовність щодо питання створення на основі угоди с УНС нового коаліційного Кабінету, який і був сформований 24 жовтня 1918 р. До нього увійшли 5 представників від УНС. Формуванням такого уряду П. Скоропадський фактично зробив вибір на користь самостійницької політики, проте розподіл сил всередині Кабінету свідчив, що з 16 його членів такої лінії дотримувалися лише 8 міністрів: п'ятеро від УНС, прем'єр Ф. Лизогуб, Д. Дорошенко і Б. Бутенко.

Суперечливою щодо новоствореного уряду була позиція лідерів УНС на чолі з В. Винниченком. Незважаючи на те, що вони самі брали участь у його формуванні, В. Винниченко заявив, що УНС стоятиме в опозиції до нього. Вірогідно, це пояснювалося тим, що питання про протигетьманське повстання було на той час вже остаточно вирішене.

Період кінця жовтня – початку листопада 1918 року став критичним для Української Держави і найбільш важким для самого гетьмана: він змушений був зробити вибір між самостійниками і федералістами. Безпосереднім поштовхом для прийняття остаточного рішення стали такі події: крах переговорів з Антантою в Яссах, листопадова революція в Німеччині, наміри УНС провес-

ти Національний конгрес та криза в уряді.

На початку листопада до Ясс, тимчасової столиці Румунії, де перебували посли країн Антанти, для попередніх переговорів був відряджений з Києва І. Коростовець. Але вже після перших розмов із представниками Франції та Англії стало зрозумілим, що їхня позиція щодо самостійності України є цілком негативною і непохитною. Водночас до Ясс прибули представники російських правих організацій з меморандумом, у якому закликали не визнавати Українську Державу як самостійну і висловлювали надію, що Антанта допоможе їм відновити «єдину і неділиму» Росію. Надії на допомогу Антанти, у разі відмови від федерації з Росією, зникли. Українська Держава опинилася у цілковитій міжнародній ізоляції, сам на сам із більшовицькою загрозою.

9 листопада 1918 р. вибухнула революція в Німеччині. В результаті німецька армія стала дедалі більш некерованою, дезорганізованою і вже не могла забезпечити Україні захист від ворогів. Евакуація німецьких військ стала лише питанням часу. Саме такими обставинами пояснював П. Скоропадський створення в Києві Особливого корпусу та офіцерських дружин, які мали підтримувати порядок на місцях і протистояти більшовикам. Із цією метою він намагався досягнути домовленості про спільні дії з донським отаманом П. Красновим.

Враховуючи зазначені обставини, а також маючи інформацію про підготовку лідерами УНС повстання проти влади, гетьман у «Грамоті до всіх громадян-українців» знову закликав усіх до єднання: «Під цей час серед світових подій, коли доля рідного краю, його будучина і щастя залежать головним чином від державного порядку та громадського спокою, Я звертаюсь до всіх громадян України зі щирими зичливими та твердими словами. Тепер було б не на час розпалювати між ріжними колами громадянства вогонь ворожнечі, тепер усі, хоч би вони гадали будувати державу, повинні з'єднатися». Але українське суспільство переживало на той час глибоку кризу і вже не здатне було відгукнутися на заклик гетьмана. Це повною мірою стосувалося і гетьманського уряду, який фактично став паралізованим.

Теоретично останньою спробою порозумітися з національними силами міг стати Національний конгрес, що за ініціативою УНС мав відбутися 17 листопада 1918 р. і в якому гетьман мав намір узяти участь. Проте, враховуючи політичну нестабільність, П. Скоропадський небезпідставно побоювався, що конгрес міг бути використаний для державного перевороту. Після того, як 13 листопада уряд, з перевагою в один голос, висловився проти його проведення, гетьман також підтримав це рішення. Заборона конгресу остаточно відвернула від П. Скоро-

падського національно-демократичні сили, а нова кабінетна криза свідчила, що гетьман втрачає опору і в уряді. Це вело його до повної політичної ізоляції. За таких обставин П. Скоропадський розпустив кабінет Ф. Лизогуба і зробив найсуперечливіший крок за весь час свого перебування при владі.

14 листопада він видав Грамоту до всіх українських громадян і козаків, що відома в історії як Федеративна. У ній зокрема йшлося: «На принципах федеративних повинна бути відновлена давня могутність і сила всеросійської держави. В цій федерації Україні належить зайняти одне з перших місць... її першій належить виступити у справі утворення всеросійської федерації, якої кінцевою метою буде відновлення великої Росії».

Цей крок П. Скоропадський вважав єдиним шансом врятувати Україну від посягань радянської Росії. Такої ж думки дотримувались авторитетні історики й діячі тієї епохи Д. Дорошенко, Н. Полонська-Василенко та інші. Вони зазначали, що схилитися до ідеї федерації гетьмана «приневолили» саме обставини й бажання врятувати Україну серед того грізного катаклізму, що охопив Європу з моменту погрому й упадку центральних держав».

Федеративна Грамота, попри всі сподівання гетьмана врятувати країну від загибелі, не змогла забезпечити продовження Української Держави. Навпаки, вона лише прискорила падіння Гетьманату, давши політичний козир у руки повстанців. Соціалістичні лідери, які ще самі не так давно обстоювали програму федеративного об'єднання небільшовицьких держав на постімперському просторі, звинуватили П. Скоропадського в національній зраді. Однак, чи справді було так? Адже вся плідна діяльність гетьмана в часи розбудови Української Держави й подальша діяльність в еміграції як очільника гетьманського руху були спрямовані на відновлення української державності. Він відкидав різні пропозиції, роблені йому неукраїнськими колами, наголошуючи при цьому, що він українець і мета його – вільна Україна.

В історію українського державотворення П. Скоропадський безперечно увійшов як один із видатних діячів ХХ століття.

Проте саме П. Скоропадський, який так багато зробив для України, більше за всіх був підданий нищівній критиці з боку різних політичних сил, а особливо – українських соціалістичних лідерів.

Тетяна РАЛДУГІНА,
історик, заслужений працівник
культури
Матеріал підготовлено за підтримки
Українського культурного фонду.

УКФ

Позиція Українського культурного фонду може не збігатися з думкою автора.

Дмитро ЧОБИТ

ОРГАНІЗАЦІЯ
КАРАЛЬНОЇ АКЦІЇ

Каральну акцію супроти Гути Пеняцької організувало керівництво дистрикту Галичина. Наказ мусив дати губернатор Отто Вехтер; його участь у похороні в Бродах 2 березня 1944 року двох солдатів 4-го галицького добровольчого полку СС свідчить про те, що він пильно відстежував ці події, а тому мусив бути їх активним учасником згідно посади. На те, що саме О. Вехтер віддав такий наказ, вказують факти наземної розвідки Гути Пеняцької, здійсненої СД та гестапо і повітряного обстеження довколишньої місцевості з літака. Очевидно, що з літака здійснювали аерофотозйомку, яку командування використало у ході операції проти партизанської бази у Гуті Пеняцькій. Для цього створили айнзатцгрупу. Так німці називали військові підрозділи, які виконували певні бойові дії (у перекладі з німецької Einsatz – то «бойова дія»). До складу айнзатцгрупи входили німецькі регулярні війська та використано літак. Координацію всіх цих дій можна було здійснити лише за участі губернатора, який відповідав за боротьбу проти партизан.

Оскільки в операції проти Гути Пеняцької 28 лютого 1944 року брали участь війська, підпорядковані поліції, то це вказує на те, що її план розробляло і здійснювало командування поліції порядку Галицького округу.

Подібні воєнні операції проти радянських партизанів (айнзатци) здійснювалися повсюдно, куди вони проникали, зокрема біля Кам'янки Бузької, Радехова і Лопатина.

На засіданні Військової управи Українського Центрального Комітету 7 березня 1944 року доктор Любомир Макарушка сказав: «Цими айнзатцками командує обергрупенфюрер Бок». (Колісник Р. Військова управа української дивізії Галичина. – К.: Ярослав Вал, 2009. – С. 214). Наступним після Л. Макарушки виступив сотник Михайло Хроноват, який додав: «Коли ми здобували і здобули Гуту Пеняцьку, тоді обгрф (скорочена назва військового звання обергрупенфюрера СС – Д. Ч.) Бок літав над цим селом, по його здобутті, він низився й стрільці почали до нього махати шапками, а він до них червоною платинкою, а врешті-впала між нас його шапка». (Там само. – С. 214).

Отже, Л. Макарушка і М. Хроноват добре знали про командира айнзатцгруп Бока. Окремі підрозділи 4-го галицького добровольчого полку СС включалися до складу айнзатцгруп, якими командував Бок, тому його як командира мусили добре знати. Саме з цим Боком і пов'язують айнзатцгрупу «Рейнгольд».

ОРГАНІЗАТОРИ І ПЛАНИ
ЗНИЩЕННЯ ГУТИ ПЕНЯЦЬКОЇ

Мінометна обслуга 4-ї важкої роти 4-го галицького полку демонструє набуті навички та вміння губернатора Галичини Отто Вехтеру (стоїть 3-й зліва). 4-й зліва – командир полку Зігфрід Бінц. Можемо висунути припущення, що 2-й зліва – командир 4-ї роти гауптштурмфюрер СС Ебергард Курковський

Як пише Р. Колісник деякі частини 4-го полку СС були підпорядковані бойовій групі «Rheingold». (Колісник Р. Історія галицького добровольчого полку // Вісті комбатанта. – 2008. – № 2. – С. 61; Він же. Військова управа української дивізії Галичина. – С. 217).

Такими частинами 4-го галицького добровольчого полку СС стали 4-та важка рота 1-го батальйону, якою командував гауптштурмфюрер СС Е. Курковський, 5-та і 6-та роти 2-го батальйону, командири яких невідомі.

Р. Пономаренко піддає сумніву факт підпорядкування підрозділів 4-го галицького добровольчого полку СС бойовій групі «Рейнгольд» і як аргумент наводить приклад, що таку назву мала група, створена 12 лютого 1944 року в Кракові. (Пономаренко Р. Галицькі добровольчі полки СС. 1943–1944. – Тернопіль: Мандрівець, 2018. – С. 64–65).

Фактично Р. Пономаренко поставив під сумнів не наявність айнзатцгрупи, а її назву. З цього приводу варто зазначити таке.

Назву групи «Рейнгольд», до якої включали підрозділи 4-го галицького добровольчого полку СС, вжили члени Військової управи УЦК, які добре знали справу, тому є сумнів, що вони могли помилитися.

«Рейнгольд» у перекладі означає «Золотий Рейн»; у збройних силах Третього рейху ця назва користувалася великою популярністю. За даними Вікіпедії п'ять дивізій Вермахту мали у своїй назві слово «Reingold» та іменувалися «рейнгольдськими». «Reingold» – то назва популярного у Німеччині

міг народитися вранці 28 лютого 1944 року, а виник значно раніше – у ході планування та підготовки операції здобуття партизанської бази у Гуті Пеняцькій.

На жаль, у нас поки що немає прямих документальних доказів щодо плану знищення Гути Пеняцької та її мешканців, однак в Україні є подібні випадки. Зокрема, у селі Кортеліси на Волині, де було вбито півтори тисячі людей. До речі, радянська пропаганда звинувачувала і в цьому злочині українських буржуазних націоналістів. Але в німецькому архіві знайдено цілу справу про цю подію. Село спалила, а всіх жителів розстріляла німецька айнзатцкоманда «Нюрнберг». У плані операції знищення Кортеліс докладно похвилинно розписано, коли і де має наступати яка рота і який взвод, хто і де атакує, а хто стоїть у засідці, як мають оточувати село. Є карти з відповідними позначеннями, навіть указано розстрільну команду. Тобто план знищення села Кортеліси було розроблено заздалегідь, докладно, похвилинно з німецькою педантичністю.

Як виявлено на Нюрнберзькому процесі над головними воєнними злочинцями, воєнні злочиння в різних місцевостях німецькі нацисти здійснювали за певною добре відлагодженою системою.

Отто Вехтер

Вона проявлялася в єдності багатьох способів і методів убивств людей. Однак іноді готувалися великі ями-могили. Використовували наявні траншеї, природні заглиблення і яри. Часто ями копали для себе самі приречені. Перед розстрілом жертвам наказували роздягнутися догола, спуститися в яму і лягти обличчям униз. «Розстріли, – пише дослідниця Т. С. Першина, – про-

дилися «типовим фашистським прийомом» – у потиличну частину голови. На трупи розстріляних таким само чином кляли нову партію живих людей, і процедура умертвлення повторювалася. Так тривало до наповнення ями. Верхній шар ями обливали розчином хлорного вапна і могили засипали землею». (Першина Т. С. Фашистський геноцид на Україні. 1941–1944. – К.: Наук. думка 1985. – С. 68).

Як видно із розстрілів, скоєних гітлерівцями у чеському Лідіце та українських Кортелісах, спочатку людей зганяли в одне місце, ніби для зборів, а потім відокремлювали чоловіків від жінок і дітей. Першими вбивали чоловіків, яких спочатку допитували. (Там само. – С. 68–69).

У Гуті Пеняцькій події відбулися в подібний спосіб, це вказує на те, що вони були заздалегідь заплановані і ретельно здійснені. Причому, кожен німецький воєнний підрозділ заздалегідь знав, що він має робити.

Із того, що нам відомо, можна зробити висновок: оточення Гути Пеняцької, її штурм, збір людей до центру села, їх замкнення у костелі, школі та столах були заплановані заздалегідь, як і допити, розстріли, спалення хат і господарських споруд. Наперед було визначено, який воєнний підрозділ виконує певне, поставлене перед ним, завдання: хто оточує, хто штурмує і як, хто стоїть у засідці, хто перекидає шляхи для відступу, хто зганяє людей, хто їх допитує, і хто розстрілює.

Розстріли цивільного населення, особливо жінок і дітей, є надзвичайно тяжкою психологічною проблемою. Не кожен на таке здатний. Одна річ стріляти в озброєного противника під час бою, а зовсім інша – розстрілювати беззбройних. Але гітлерівці цю справу добре налагодили – з цієї метою в поліцейських військах створювали спеціальні розстрільні зондеркоманди із солдатів добровольців, найчастіше – членів нацистської партії. Учасники цих зондеркоманд проходили спеціальне навчання, у ході якого їм нав'язували думку про необхідність масових убивств заради процвітання арійської раси.

Про таку підготовку дав докладні свідчення на судовому слідстві у Львові в грудні 1944 року воєнний злочинець Вернер Ріхард: «Нас навчали, головним чином, боротьби проти ворожих іноземних осіб, переслідування дезертирів, приватних осіб, які зберігали зброю, боротьби проти партизан, винищення населення і знищення євреїв. Крім того, мене було

зараховано у спеціальну команду для розстрілів». (Боротьба трудящих Львівщини проти німецько-фашистських загарбників (1941–1944). Зб. док. і мат. – Львів: Вільна Україна, 1949. – С. 59). В. Ріхард докладно описує, як виводили людей групами на розстріл, як він відбувався.

Цілком очевидно, що розстрільна зондеркоманда перебувала й у складі айнзатцгрупи «Рейнгольд», про її присутність мусли знати солдати в німецькій формі, які польською мовою із сілезьким акцентом повідомляли окремим мешканцям Гути Пеняцької про смертельну небезпеку та радили їм заховатися.

Але, окрім розстрільної команди, мусли бути військові підрозділи, які мали оточити Гути Пеняцьку з усіх боків та перекрити всі можливі шляхи відступу, мали бути визначені загони, які атакуватимуть село та вражатимуть кулеметні гнізда противника – саме для цього і було залучено дві 37-міліметрові гармати й міномети 4-ої роти 4-го галицького добровольчого полку СС, яким командував гауптштурмфюрер СС, поляк-фольксдойчер Ебергард Курковський.

Зі спогадів очевидців трагедії відомо, що зранку і майже до самого вечора людей групами виводили з костелу та інших приміщень на допити. Тобто, допити тривали впродовж майже всього світлового дня. Виходить, що планом були передбачені і групи слідчих для допитів мешканців Гути Пеняцької. Оскільки переважну більшість із них становили поляки, то слідчі мали володіти польською мовою. Саме одна з причин залучення до операції проти Гути Пеняцької підрозділів 4-ої поліцейської моторизованої дивізії СС, сформованої у Сілезії переважно з тамтешніх поляків.

Ретельно розроблений командуванням СС і поліції дистрикту Галичина план знищення Гути Пеняцької був реалізований 28 лютого 1944 року.

ГОЛОВНИЙ ОРГАНІЗАТОР ЗНИЩЕННЯ ГУТИ ПЕНЯЦЬКОЇ

За боротьбу з радянськими партизанами, диверсантами, терористами, українськими і польськими підпіллям у дистрикті Галичина відповідав губернатор Отто Вехтер. Йому підпорядковувалося командування СС і поліції дистрикту, а в його розпорядженні перебувало СД (служба безпеки), гестапо (таємна поліція), поліція порядку, охоронні підрозділи та поліцейські війська СС. Тобто командування СС і поліції безпосередньо керувало збройною боротьбою з противником у тилу німецьких військ. Таким чином, губернатор та командування СС і поліції дистрикту Галичина є організаторами каральної експедиції проти Гути Пеняцької 28 лютого 1944 року. Оскільки основною службовою особою тут був губернатор О. Вехтер, то коротко розповімо і про нього.

Любомир Макарушка

Отже, Густав фон Вехтер (1901–1949) – австрійський юрист, діяч НСРПН і СС, групенфюрер СС і генерал-лейтенант поліції, з 1942 до 1944 року – губернатор дистрикту (провінції) Галичина. Як австрієць, добре знайомий з Галичиною, прихильно ставився до українців, підтримував пропозицію Українського Центрального Комітету на чолі з професором Володимиром Кубійовичем щодо створення української дивізії «Галичина». О. Вехтер невпинно опікувався справою створення дивізії та навчанням її солдатів, брав участь в огляді підрозділів дивізії під час вишколу в Німеччині. Приділяв значну увагу тим добровольцям-українцям, яких з певних причин не прийняли до дивізії СС «Галичина». З їх числа, за ініціативою О. Вехтера, було створено три галицькі добровольчі полки СС у складі поліцейських збройних сил Німеччини. Один з них – 4-й галицький добровольчий полк СС, розвідувальний підрозділ якого 23 лютого 1944 року потрапив у засідку, влаштовану під Гутою Пеняцькою. У цьому бою загинули двоє солдат і щонайменше 8 зазнали поранень. Оскільки то були перші військові жертви українських вояків, які вступили на службу в збройні сили Німеччини, то Отто Вехтер прибув до Бродів. Цілком зрозуміло, що губернатор мусив докладно вивчити перебіг подій 23 лютого 1944 року в Гуті Пеняцькій та напередодні цієї дати.

Мабуть, саме губернатор Галичини Отто Вехтер прийняв рішення про організацію каральної акції проти Гути Пеняцької. Іншого просто не могло бути. Вчинений безпосередньо у селі збройний опір німецькому війську, що призвів до загибелі й поранення німецьких солдат, передбачав лише одне покарання – смертну кару. Таке випливає з відповідних розпоряджень генерал-губернатора Ганса Франка. Як юрист О. Вехтер це добре розумів і як губернатор дистрикту Галичина групенфюрер СС та генерал-лейтенант поліції він мусив діяти відповідно до впровадженого порядку. Загальноприйнятий спосіб у таких випадках німецькі окупанти мали

лише один – каральна акція та повне знищення села, яке вчинило збройний опір. Про таку перспективу добре знали і радянські партизани, і керівники золочівського відділу Армії Крайової, і самі мешканці села Гута Пеняцька.

Губернатору підпорядковувалася команда поліції дистрикту, а їй – поліцейські війська. Оскільки у захопленні та знищенні Гути Пеняцької 28 лютого 1944 року брали участь підрозділи 4-го галицького добровольчого полку СС та 4-ої поліцейської моторизованої дивізії СС, то це вказує на те, що план розгрому партизанської бази розробляла керівництво поліції дистрикту «Галичина», якому підпорядковувалися війська поліції. Наказ поліції дистрикту Галичина на розробку та здійснення такого плану могла дати лише одна посадова особа – губернатор Отто Вехтер.

Урочисте поховання двох солдат 4-го галицького добровольчого полку СС у Бродах 2 березня 1944 року та особиста участь у них губернатора дистрикту «Галичина» О. Вехтера є яскравим доказом того, що він був добре обізнаний у всіх справах щодо Гути Пеняцької. Таке є ще одним доказом того, що без відома та участі О. Вехтера каральна акція проти Гути Пеняцької не могла відбутися.

ВІЙСЬКА, ЗАДІЯНІ У ПАЦИФІКАЦІЇ ГУТИ ПЕНЯЦЬКОЇ

Командиром айнзатцгрупи, яка мала розгромити базу радянських партизанів у Гуті Пеняцькій та знищити село і його мешканців, командування СС і поліції дистрикту «Галичина» призначило оберштурмбанфюрера СС Фрідріха-Вільгельма Бока – командира 4-ої поліцейської моторизованої дивізії СС. Він мав великий досвід боротьби з рухом опору та антиєврейськими акціями на території Генерал-губернаторства. До того ж, у лютому 1944 року Ф.–В. Бок керував кількома айнзатцгрупами, які боролися з радянськими партизанами біля Жовкви, Кам'янки Струмилової, Радехова і Лопатина. Про участь Бока як керівника цих айнзатців згадує

член Військової управи УКК доктор Любомир Макарушка. (Колісник Р. Військова управа та українська Дивізія Галичина. – С. 214). Сотник Михайло Хроновят прямо вказує, що цей Бок з літака керував бойовою операцією здобуття Гути Пеняцької. (Там само. – С. 214).

Оскільки оберштурмбанфюрер СС Ф.–В. Бок командував 4-ою поліцейською моторизованою дивізією СС та водночас і айнзатцгрупами, то цілком очевидно, що основу айнзатцгруп мусли скласти військові підрозділи очолюваної ним дивізії.

Про участь 4-ої поліцейської моторизованої дивізії СС в оточенні з трьох сторін Гути Пеняцької пише якийсь не відоме нам польське джерело, яке назвало її українською. Про таке пише Р. Колісник, не називаючи цього джерела, лише полемізуючи з ним щодо назви. (Колісник Р. Історія 4-го галицького добровольчого полку // Вісті комбатанта. – 2008. – Ч. 2. – С. 65).

Непрямими, але дуже яскравими і важливими доказами участі офіцерів і солдатів 4-ої поліцейської моторизованої дивізії СС у пацифікації Гути Пеняцької є спогади врятованих мешканців села, які свідчать, що ці воюючи розмовляли польською мовою із сілезьким акцентом. А це прямо вказує на 4-ту поліцейську дивізію СС, бо її сформуливали у Сілезії з числа тамтешніх мешканців – німців і поляків, які якраз і розмовляли «польською мовою з сілезьким акцентом».

Михайло Хроновят

В керовану Ф.–В. Боком айнзатцгрупу включили три роти 4-го галицького добровольчого полку СС – 4-ту важку на чолі з гауптштурмфюрером СС Евардером Куровські та 5-ту і 6-ту, командири яких поки що невідомі.

У розпорядженні айнзатцгрупи був і двоплатовий літак, який у попередні дні перед атакою Гути Пеняцької здійснював аерофоторозвідку, а в день пацифікації села, тобто 28 лютого 1944 року на ньому лігав оберштурмбанфюрер СС Ф.–В. Бок і, очевидно, по радіо керував наземною операцією.

ПЕРЕМОГИ «РАДОСТІ» НА МІЖНАРОДНОМУ ФЕСТИВАЛІ ТАНЦЮ

Глибока концентрація, почуття легкого хвилювання та радості злилися воєдино в заповненій залі, та вокалісти разом із моделями востаннє повторювали свої творчі номери. Жодного помилки, жодного промаху. Інакше ніяк.

Такою була загальна атмосфера й для колективу хореографічних мініатюр «Радість» (керівник Я. В. Арутюнян) із міста Чорноморськ (Одеська область). Колектив запросили на міжнародний фестиваль «SKY STARS FEST autumn Krakow» (відбувся у листопаді 2018 року) після виграшу Гран-прі на національному українському фестивалі танцю «Нове покоління» в Чернігові в березні 2018 року. Подорож стала для всіх приємним сюрпризом, а також результатом довгих тренувань, відточування кожного руху, роботи над синхронністю, силою та гнучкістю. Словом, успіх приходить до тих, хто бореться за нього.

Підготовка до міжнародного фестивалю в Кракові тривала в колективі протягом кількох місяців. Три групи «Радості» представляли різні танці, але всі композиції отримали перші та другі місця. Так, у молодшій групі (5–9 років) був танець під назвою «Тролі» (I місце), у середньої (10–12 років) – «Без слів» (II місце), а в старшій (14–18 років) – «Якщо душа народилася крилатою...» (I місце), «Karakuli Dance» (I місце), «Сходи до хмар» (II місце) та «Скринька Пандори» (II місце).

Однак не тільки сам конкурс зробив подорож «Радості» повною приємних емоцій та вражень. Танцівники змогли побачити багато пам'яток культури: собор Святого Юра та Личаківський цвинтар у Львові, соляну шахту у Величці, а також підземний музей під площею Ринок у Кракові.

Звичайно, подорож для всіх була сповненою новими враженнями, радістю й сміхом. Однак для всього колективу це лише новий подоланий поріг на шляху до успіху, до якого веде довга й тяжка дорога постійних зусиль. Це не лякає «Радість». Усі її танцівники звикли цілком віддаватися своїй справі, передаючи через мистецтво руху щирі емоції та глибоку майстерність.

На завершення хочеться відзначити, що в нашій країні є багато талановитих колективів, які заслуговують на шанс показати свої здібності на національному та міжнародному рівнях. Історія «Радості» є лише прикладом. Члени колективу щиро дякують засновникам фестивалю «Нове покоління» в Чернігові, за надану змогу проявити свій талант.

Поширення знань про культурні надбання України потребує щоденних зусиль усіх професіоналів. Адже є постійна потреба в ґрунтовних дослідженнях і популярних публікаціях із високим пізнавальним і суспільним рівнем.

До такої поважної автури належить завідувач кафедри історії України Ужгородського національного університету, доктор історичних наук, професор Роман Андрійович Офіцинський. Він веде активну культурницьку діяльність, має вагомий науковий та педагогічний здобутки. Це відома постать у громадському житті.

Роман Офіцинський народився 6 березня 1969 року в селі Оглядів Радехівського району Львівської області в селянській сім'ї. Від вересня 1976 р. навчався в Оглядівській середній (десятирічній) школі, яку завершив у червні 1986 р. зі срібною медаллю, а в серпні того ж року вступив на денне відділення історичного факультету Ужгородського державного університету. Після першого курсу призваний до армії. У липні 1987–квітні 1989 рр. служив у Головному управлінні космічних орбітальних засобів міністерства оборони СРСР (космодром «Байконур»), пустиля Кизилкум, Казахстан). Військова спеціальність «Старшина компресорних станцій». Нагороджений медаллю СРСР «За отличие в воинской службе» II ступеня. Після демобілізації продовжив навчання в університеті. Закінчив історичний факультет із відзнакою за спеціальністю «Історик, викладач історії» (1993), аспірантуру при кафедрі історії України (1996), факультет після-

РОМАН ОФІЦИНСЬКИЙ ЯК ІСТОРИК-КРАЄЗНАВЕЦЬ

іні 1991–2004 років (на матеріалах періодики Заходу)» (науковий консультант – доктор історичних наук, професор Станіслав Кульчицький) виконав в Інституті історії України НАН України, а захистив 26 квітня 2006 р. Обидва захисти відбулися на спеціалізованій вченій раді в Ужгородському національному університеті за спеціальністю 07.00.01 – історія України. Відтак – він кандидат історичних наук (1996), доцент (2001), а потім – доктор історичних наук (2006), професор (2008). Вчене звання професора йому присвоєно наказом міністра освіти і науки України Івана Вакарчука 3 липня 2008 р.

В Ужгородському національному (державному – до жовтня 2000 р.) університеті Р. Офіцинський працює від вересня 1992 р.: лаборант, молодший науковий співробітник Науково-дослідного інституту карпатознавства (1992–1994); асистент кафедри історії України (1994–1995); асистент кафедри історії та теорії держави і права (1997); викладач кафедри політології (1997); викладач (1998), доцент (1998–2006), професор (2006–2012) кафедри історії України; професор кафедри історії Угорщини та європейської інтеграції (2008–2009); проректор з науково-педагогічної роботи і перспектив розвитку (2012–2013); проректор з науково-педагогічної роботи і міжнародних зв'язків (2013–2014); завідувач кафедри історії

Із читачами Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Ф. Потушняка після виступу, присвяченому 100-річчю проголошення Західно-Української Народної Республіки, 7 листопада 2018 року

рівник підготував сімох кандидатів історичних наук. Це – Тетяна Безега (2008), Володимир Піпаш (2009), Віктор Рекіта і Віктор Петрецький (2011), Сергій Гордійчук (2015), Юрій Славик і Павло Худіш (2016). Науковий консультант докторської дисертації Василя Міщанина, що апробована й 2018 р. подана до захисту.

Характеризуючи творчий доробок Романа Офіцинського, відзначимо, що він веде активну краєзнавчу діяльність протягом уже чверті століття. Наголоємо на його вагомий науковий, педагогічний і громадський досягненнях. Як представник наукової громади тривалий час був членом колегії Державного архіву Закарпатської області (2008–2012). До Національної спілки краєзнавців України вступив у 2013 р., обраний заступником голови її Закарпатської обласної організації. Голова журі щорічних книговидавничих виставок «Книга-Фест», організованих Закарпатською обласною державною адміністрацією та Закарпатською обласною універсальною науковою бібліотекою ім. Ф. Потушняка в Ужгороді 25–26 травня 2016 р., 24–25 травня 2017 р., 16–17 травня 2018 р. Член конкурсної комісії з виборів директора Закарпатського краєзнавчого музею ім. Т. Легоцького в липні-серпні 2016 р.

Професор Р. Офіцинський підготував і випустив перше за час існування кафедри історії України Ужгородського національного університету (заснована 1976 р.) навчальне видання з грифом міністерства освіти і науки – посібник «Європейська та євроатлантична інтеграція України: соціальний аспект» (2007). Ініціатор, співавтор і науковий редактор навчального посібника «Експерсії Ужгородом» (2017) із грифом Національної спілки краєзнавців України. Головний редактор наукового збірника

«Молодь – Україні» (1994–1997, 10 томів), наукового щорічника «Тисячоліття – Millennia» (2014 – донині, 5 випусків), шеф-редактор наукового щорічника «Етніка Карпат» (2016), а також учений-дослідник і науковий редактор всеукраїнського проекту – енциклопедичного видання «Звід пам'яток історії та культури України. Закарпатська область» (2014 – донині).

Окрім того, Р. Офіцинський здійснив інтерв'ювання і координацію збору усних свідчень в Ужгороді у рамках наукового проекту Українського інституту національної пам'яті, що оприлюднені в тематичній серії «Майдан від першої особи. Регіональний вимір» (вип. 3, ч. 1) 2017 р. За його ж сприяння та участі (модерування) це видання було гідно презентовано перед велелюдною аудиторією в Закарпатській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Ф. Потушняка в грудні 2017 р.

За ініціативи й організаційних зусиль Р. Офіцинського в Ужгородському національному університеті відновлено після чвертьстолітньої перерви етнографічну практику студентів-істориків у формі щорічних польових експедицій (у липні), що вже відбулися на Закарпатті з базами у с. Ворочово Перечинського

району (2015), смт Великий Бичків (2016) і с. Лазещина (2017) Рахівського району, с. Онок Виноградівського району (2018). Завдяки тривалим конструктивним контактам із представниками обласної та районної влади, місцевого самоврядування професор Р. Офіцинський особисто здійснює відбір цих баз, оперативну контролює та коригує належне виконання керівниками практики своїх функціональних обов'язків і науково-виробничих завдань. Отримані результати, зокрема й історико-краєзнавчого характеру, публікуються у започаткованих ним щорічниках «Етніка Карпат» (вийшло три випуски), присвячених конкретній експедиції та місцевості.

Згадаємо плідні здобутки Р. Офіцинського у сфері міжнародної співпраці з краєзнавства. Він був комісаром українсько-угорської наукової екологічної експедиції «Тиса-2003», здійсненої після півстолітньої перерви на бокорах 14–20 серпня 2003 р., коли від с. Луг Рахівського району (Україна) до м. Вашарошнамень (Угорщина) пройдено 225 км за давнім маршрутом карпатських плотогонів. Як учений-дослідник професор Р. Офіцинський успішно працював у проектах Угорської академії наук «Історія Закарпаття у ХХ–ХХІ століттях» (Інститут етнонаціональних досліджень, 2008–2010), «Історія єврейського населення Закарпаття» (Центр соціальних досліджень, 2011–2013), а також у проекті «Особливості примусової праці в Закарпатті періоду угорської окупації (1939–1944) та її сучасне відлуння» (Міжнародний фонд «Взаєморозуміння і толерантність», м. Київ, 2012–2013). Усі ці проекти завершилися тематичними виданнями, що збагатили вітчизняну і зарубіжні історіографії.

Популяризуючи країову історико-культурну спадщину, Р. Офіцинський активно співпрацює з вітчизняними і зарубіжними засобами масової інформації – друкованими, інтернет-виданнями, радіо і телебаченням. Так, на телевізійному «21 каналі» (м. Ужгород) у 2015 р. вів авторську програму «Аналітика з Романом Офіцинським». Протягом понад двох десятиліть був постійним співрозмовником Закарпатського обласного державного телебачення – Закарпатської обласної теле-

На радіо Ужгород із нагоди Дня Конституції, 27 червня 2018 року

дипломної освіти за спеціальністю «Правознавство» (2003) зазначеного університету.

Свою кандидатську дисертацію «Політичний розвиток Закарпаття у складі Угорщини (1939–1944)» (науковий керівник – доктор історичних наук, професор Михайло Болдижар) Роман Офіцинський захистив 31 травня 1996 р. Докторську дисертацію «Державотворчий процес в Укра-

України (2012 – донині).

Будучи членом спеціалізованої вченої ради з історичних наук Ужгородського національного університету для захисту кандидатських і докторських дисертацій за спеціальностями «Історія України» і «Всесвітня історія» (2009–2011), а також голова цієї ради (2013–2016) Р. Офіцинський сприяв поповненню лав кваліфікованих учених. Як науковий ке-

Перед ефіром на телеканалі Тиса-1, 4 травня 2017 року

радіокомпанії «Тиса-1» в історико-просвітніх, суспільно-політичних, літературно-мистецьких програмах «За і проти» (прямий ефір), «Доброго ранку, Закарпаття», «Добрий вечір, Закарпаття», «Третій відділ», «Точка кипіння», «Срібна вежа», «Нічний канал. До і після...», «Про головне», «Соціальний фактор», «Ранок на Тисі» тощо. Виступав у програмах «Радіо «Свобода», «Українське радіо» (УР-1), «Голос столиці» (Київське інформаційне радіо, 106 FM), «Закарпатське обласне радіо» (Закарпатська обласна державна телерадіокомпанія), «Радіо «Тиса FM», а також всеукраїнських телеканалів «УТ-1», «Інтер», «ICTV», «Новий канал», «5 канал», «1+1 канал», «ZIK», словацького телеканалу «STV-2».

Як науковий експерт і консультант Р.Офіцинський причетний до появи документальних фільмів «Через піввіку бокори знову на Тисі» (УТ-1, червень 2004 р.), «Хочемо правди (Помаранчева революція в Закарпатті)» («5 канал», липень 2005 р.), «Карпатська Україна. 1939-й...» («Тиса-1», березень 2009 р.), «Пам'ять для нащадків: [Примусова праця у Закарпатті 1939–1944]» (Міжнародний фонд «Взаєморозуміння та толерантність», березень 2013 р.).

Авторству Р. Офіцинського належить загалом понад 230 наукових праць, зокрема 5 індивідуальних монографій – «Політичний розвиток Закарпаття у складі Угорщини (1939–1944)» (1997), «Політичний розвиток незалежної України (1991–2004)» (2005), «Новоселиця у минулому і сьогодні (1371–2008)» (2009), «Іван Франко в історіографічному трикутнику: інтерпретації, джерела, взаємини» (2011), «Народні перекази Закарпаття» (2016). Окрім того – навчальні посібники «Європейська та євроатлантична інтеграція України: соціальний аспект» (2007), «Експерсії Ужгородом» (2017, ред. і співавт.). Водночас він активний учасник літературного процесу сучасної України, автор збірок поезій «Нашестя ангелів» (1993), «Ураган тисячоліть» (1997), «Ідеологія повстань» (2004), «Жура журавлів» (2018), прози «Ломиголівка» (2015), «Червона лінія» (2018). Оприлюднив публіцистичні та науково-популярні книжки «Сто вражень з Америки» (2001), «Дев'ять бокорашів і зрадлива Тиса» (2003), «Тяжко жити Касандрою» (2008), «Сталеві нерви тореадора» (2015), «Новітня література Закарпаття» (2015).

Зупинимось детальніше на важливих наукових здобутках професора Р.Офіцинського і схарактеризуємо цикл історико-краєзнавчих досліджень. Насамперед зосередимось на його індивідуальних монографіях.

«Новоселиця у минулому і сьогодні (1371–2009 роки)» (2009) має поважний обсяг (512 с.) і складається з двох частин – авторського тексту (144 с.) і додатку – першопублікації важливого рукописного джерела з мікроісторії під назвою

«Хроника села Новоселиць (Тячовській округ) съ особнѣйшимъ вниманіемъ на вѣроисповѣданіе; съ додатками: школа, духовники, дѣйствующіи въ Новоселицѣ и ихъ короткій curriculum vitae. Составилъ и подаровалъ гр.–кат. церкви о. Стефанъ Бендасъ, гр.–кат. духовникъ. 1932 [–1941]» (368 с.).

Комплексно висвітлюючи історію села Новоселиця Тячівського району Закарпатської області від його першої писемної згадки, професор Р.Офіцинський залучив широке коло джерел. Він усебічно відобразив природно-географічні умови, політико-правові зміни, етнографічні, демографічні, освітні, культурні та конфесійні особливості, соціальний та економічний розвиток, визначні персоналії. Як справедливо зауважив рецензент – учений-історіограф, доцент Микола Олашин, це монографічне дослідження належить у своєму жанрі до числа найкращих видань, що побачили світ на Закарпатті.

У монографії «Іван Франко в історіографічному трикутнику: інтерпретації, джерела, взаємини» (2011) чільне місце належить розлогим розділам краєзнавчого характеру «Закарпатське франкознавство у 1898–2011 роках» (с. 70–136) і «Минуле Закарпаття у працях Івана Франка та його послідовників» (с. 137–157). Детально й критично розглянутий ужи-

(Юрій Ісак) та «заслугує уваги зацікавленого в цій проблематиці читача як достатньо кваліфіковано за змістом і стильно за літературною формою виконана робота» (Сергій Ганус).

Етапною в науковій діяльності професора Р.Офіцинського стала монографія «Народні перекази Закарпаття» (2016). Переконливо й системно досліджено історико-краєзнавче тло народних переказів Закарпаття, закарпатське переказознавство, мотиви, сюжети, образи народних переказів про історичні події та діячів. Ідеться про харизматичних володарів – князів Лаборця і Федора Корвіна, князя Ференца II Ракоці, правительку Марію Терезію, царя Йосифа II, імператора Франца Йосифа, міністерського уповноваженого Едмунда Егана. Особної уваги удостоєні благородні розбійники Григор Пинтя, Юрай Яношик, Іван Беца, Олекса Довбуш, Микола Шугай, Льво Липей, богатирі Павло Книж, Іван Фірцак, листоноша Федір Фекета, єпископ Григорій Таркович, філософ Василь Довгович, винахідник Августин Єнковський, письменник Іван Франко.

Особно показано, як у народних переказах Закарпаття відбиті військові та політичні потрясіння, етнічні, соціальні, правові та економічні відносини, а надто

На врученні Наукової премії ім. М. Лучкая, 17 січня 2018 року

нок на царині франкознавства таких відомих у краї постатей інтелектуального життя, як Юрій Жатковий, Гіядор Стрипський, Іван Панькевич, Володимир Бірчак, Микола Ясько, Яків Штернберг, Василь Микитась, Олекса Мишанич та інших.

Щоб об'єктивно дослідити історичні візії І. Франка про Закарпаття, Р.Офіцинський застосував проблемно-хронологічний підхід та інтерсуб'єктивну перевірку науковості, зазирнув у Франкову творчу лабораторію, показав його історико-культурні та етнополітичні трактування. Критики та історіографи появу копінткого франкознавчого дослідження зустріли дуже позитивно, відзначивши, що книжка Р.Офіцинського «є важливим кроком у розвитку франкознавства у Закарпатті, послуговуючи водночас виходу регіональних студій за рамки крайової історіографії»

антропонімія та топонімія: географічні, історико-культурні, етнорегіональні, родові назви. Як підкреслив доктор історичних наук, професор Сергій Федак, монографія «Народні перекази Закарпаття» Р.Офіцинського «стала першим джерелознавчим дослідженням уснопоетичної історії нашого краю», де водночас «настільки потужно привернуто увагу саме до усних джерел нашої минушини, чим простимульовано подальший інтерес колег і загалу до цієї далеко ще інформаційно не вичерпаной скарбниці знань про давню і особливо нещодавню історію».

Ажіотаж серед читачів і великий суспільний резонанс викликав навчальний посібник з історичного екскурсознавства «Експерсії Ужгородом» (2017), що вийшов за редакцією професора Р.Офіцинського. Це засвідчили численні публічні презентації, зокрема в Закарпатському краєзнавчому музеї

Зустріч з американським колегою Джоном СВЕНСОНОМ з Університету Тенесі в інформаційно-ресурсному центрі Вікно в Америку в Ужгороді, 26 вересня 2018 року

ім. Т. Легоцького, та відгуки, огляди, рецензії в друкованих та електронних медіа. Р.Офіцинський написав значну частину тексту цього посібника: передмову, вступ, післямову, а також сім підрозділів: «Ужгород у Першу світову війну», «Ужгород український», «Пам'ятники видатним ужгородцям», «Ужгород іудейський», «Ужгород геополітичний», «Ужгород американський», «Ужгород національних геніїв».

Примітним фактом є те, що всі зауважені підрозділи послужили матеріалом для щонедільних відкритих екскурсій Ужгородом, які особисто проводив їхній автор від 2012 р. На переконання кандидата історичних наук, доцента Павла Пеняка, одного з рецензентів посібника «Експерсії Ужгородом», це видання корисне не тільки для використання в освітньому процесі загальноосвітніх і вищих шкіл чи екскурсоводами, а й для всіх небайдужих до краєзнавчої проблематики мешканців і гостей Ужгорода й Закарпатської області.

Принадно відзначимо, що за два згадані видання – монографію «Народні перекази Закарпаття» і навчальний посібник «Експерсії Закарпаттям» – Р.Офіцинський удостоєний наукової премії імені Михайла Лучкая Мукачівської греко-католицької єпархії, яку йому урочисто вручили єпархіальний єпископ Мілан (Шашік) і помічний єпископ Ніл (Юрій Луцак) в Ужгороді 17 січня 2018 р.

Роман Офіцинський багато зробив для повноцінного представлення пересічному читачеві та введення в науковий обіг маловідомих творів визначних постатей. Вивчаючи рукописну спадщину визначного закарпатського ученого і письменника Федора Потушняка (1910–1960), він упорядкував, підготував тексти, написав примітки і післямову до книжки «Федір Потушняк. Я і безконечність (Нариси історії філософії Закарпаття)» (2003). Також здійснив підготовку текстів і післямову до перевидання мемуарів Володимира Бірчака «Карпатська Україна: Спогади й переживання» (2007), що вперше побачила світ наприкінці 1939 р. Обидві книжки мали великий успіх і значний суспільний роз-

голос. Їхні тексти виставлені для вільного доступу на персональному сайті «Роман Офіцинський» (ofitsynskyu.uzhgorod.ua) у заставці «Історія».

Видання «У рабстві: усні історії примусових робітників Закарпаття 1939–1944 років» (2013) – результат наукової співпраці (упорядкування, підготовка текстів, коментарі, примітки) професора Р.Офіцинського з краєзнавцем О.Грицаком. У книжці вміщено ґрунтовну вступну статтю «Примусова праця на Закарпатті 1939–1944 років очима «живої історії»» (с. 8–34) Р.Офіцинського. У книжці подано 25 свідчень колишніх примусових робітників та оприлюднено в українському перекладі 6 важливих угорськомовних документів. Зроблено вагомий крок до з'ясування істини й відновлення важливої сторінки минулого Закарпаття. Загалом ідеться про незручні факти з минулого Угорщини, якій у роки Другої світової війни було підпорядковане Закарпаття. Окупаційна влада забрала у трудові табори Угорщини і Німеччини близько 71 тисяч закарпатців, застосувавши етнічний критерій. Ці акції стосувалися не привілейованих тоді «дружніх націй» (угорців і німців), а людей «другого сорту» – з числа українського, єврейського, румунського, словацького, ромського населення.

Підсумовуючи характеристики краєзнавчої діяльності і творчого доробку доктора історичних наук, професора Романа Андрійовича Офіцинського, підкреслимо його вагомий багатолітній внесок у справу вивчення і популяризації історико-культурної спадщини Закарпаття. Це переконливо засвідчують оглянуті тут історико-краєзнавчі дослідження шанованого вченого, науково-пізнавальний та суспільний рівень яких отримав належне визнання у науковому світі. Як бачимо, зроблено чимало, проте чекаємо від професора Р.Офіцинського подальших звершень у царині національної культури, науки й освіти.

Михайло ДЕЛЕГАН,
кандидат історичних наук,
голова Закарпатської обласної
організації Національної спілки
краєзнавців України

Микола ТЮТЮННИК

НОВЕЛА

За вікном усю ніч аж шкварчить шквиря. Вже заліпило віконце, що виходить у садок, через яке я щоранку поглядаю з печі на мамину яблуню, обліплена горобчиками. Де ж вони зараз, маленькі? Мабуть, під стріхою сидять, причаїлись. Коли б не скажений вітер, то можна було б почути й їхнє цвірінчання. А то ж гуде, наче хтось стогне.

Бабуся, видно, теж прокинулись, ворочаються.

– Чого ти не спиш, онучку? – шепочуть, хоча в хаті, крім нас, нікого. – Чи щось приснилось?

Я тільки зітхаю.

– Спи. Бачиш, що надворі робиться.

Я перевертаюсь на інший бік, але ще довго не засинаю. Думаю про малих пташат, які, на свою біду, не полишають наші краї з холодами, і Богвіда, як виживають до весни.

Прокидаюсь пізно. Хата, наче весною, залита сонячним сяйвом, у трубі – тиша, наче й не було ніякої шквирі, ніякого вітру.

Бабуся, чую, стукають рогачами і, припадаючи на ногу, важко чалапають по хаті.

– Цвінь-цвінь-цвінь-цвінь! – раптом долітає від дверей і я, підскачавши від несподіванки, бачу, як по хаті летять якісь пташки.

– Бабусю! – кричу, зістрибуючи з печі. – Що це?

Бабуся зупиняється посеред хати і, шукаючи щось поглядом, сердяться.

– Горобці! Вранці воду заносила, а вони й ускочили. Там же такий морозяка, що й дихати нічим. А ти чого це без штанів на холодну долівку? А ну, марш на піч!

Яка там піч! Бігаю, заглядаю по кутках, шукаю несподіваних гостей. Радий – до нестями! Скільки вже мріяв пустити горобчиків погрітись, погратись з ними!.. Так бабуся ж тільки сміялись: чи ти ж дурненький, онучку? Це ж пташки. Вони ж у хатах не живуть.

Не живуть... Того й не живуть, що в них хаток немає. А якби були, якби вони вміли будувати – теж би не мерзли на холоді. Сиділи б собі в теплі, виглядали у віконце.

Шукаю – не знайду. Десь причаїлись. Ага, мабуть, осьдечки...

Заліз на ослі, попнувся до збільшеної фотокартки мамі і тата (тато – у військовому, із зіркою на кашкеті). Тієї ж миті з-за рами вискочив горобчик, за ним – звідкись! – й інші. Де ж вони ховались?

Бабуся – за ганчірку.

– Оце ще мені напрасна кандачина! Це буде тепер мені морока. А ну, марш на піч, кажу ж тобі! А то зараз усіх твоїх горобців на мороз вижену!

Я, прожогом, на піч. Тільки не виганяйте, нехай живуть.

ГОРОБЧИКИ

Притих, а серце як у того горобчика. Ледь стримую радісний сміх. Це ж вони тепер будуть жити в нашій хаті, спати зі мною, у куточку. Будуть, будуть. Звикнуть, перестануть боятися. Я їх годуватиму.

– Бабусю, – озиваюсь якомога лагідніше й затуляю рота, аби не розчули мій сміх. – Бабусю, я їсти хочу.

– Зараз, підожди. Он, юшка звариться.

– А ви хліба дайте, – хитрую.

– Та скільки там того хліба? Чи ти ж наїсися? Підожди, ось звариться.

Я важко зітхаю, аби почули, пожаліли. І вже мрію, як покличу горобчиків, натру їм крихіток. Тільки б оце бабуся кудись вийшли. Бо коли визнають, то буде мені такої... Вони ж щодень скаржаться, що хліба не вистачить і до весни.

Мовчу вже, тільки прислухаюсь. Де ж горобчики? Вони ж, бачив у віконце, і хвилинка спокійно не висидять. А тут, видно, бояться й голос подати. Нічого, потерпіть, маленькі. Осьо бабуся вийдуть і я вас покличу.

Але бабуся, видно, сьогодні нікуди не збираються. Бо кажуть, що в таку погоду добрий хазяїн і собаку надвір не вижене. І я неспішно сьорбаю гарячу, але пусту юшку, де, як сміються бабуся, крупинка за крупинкою ганяється з дубинкою.

– А хліб чого не кусаєш? – помічають вони.

– Я тоді...

– Коли це – тоді? А ну, їж з хлібом. А то потім од сухого живит болітиме.

Довелось з'їсти, маленькими крихітками. І мені стає соромно перед горобчиками, ніби вони знають, який сніданок я обіцяв їм. Тому вже не кличу, не шукаю бідних пташат, тільки прислухаюсь, чи не озветься яке.

Не згадують про них і бабуся. Сидять після сніданку біля столу, колупають голкою якусь ганчірку. – Латати – нема за що хватати, – зітхають нарешті і відкладають шитво вбік.

Я наївся, у пузі тепло, тепер можна й повігледати у вікна.

Снігу – під самісінькі віконця. Чи хата вгрузла? На маминій яблуні – величезні шапки снігу, через що гілки зігнулись до самого віконця, ніби благають захистити їх, зняти цей важкий тягар.

– Та тобі всіх жаль, – ревниво кажуть бабуся, – і горобців, і яблуню. – Ти краще б бабу свою жалів. Не балувався.

Наступний ранок почався зі свята: юшка з м'ясом!

Бабуся якесь метушливі. Раді. Називають онучочком, козенятком маленьким.

– Підіймайся швидше! Чуєш, як пахне?!

Я скокуюсь з печі, підбігаю до столу, нахилиюсь над мискою. Пахне чи ні – не розберу. Але теж замружую очі.

– О-о-о-х-х! Звідки це, бабуся?

– У сусідів трохи м'яся позичила, – кажуть бабуся. – Бо на тебе вже жаль дивитись.

Я швиденько приймаюсь за юшку, поглядаючи на коричневі шматочки м'яса, які належить

з'їсти наостанок. Поки сьорбав, водичка спала і шматочки змінили свій колір. Стали аж трохи синюватими.

– Бери з хлібом, – знову повчають бабуся. – Щоб тривніше було.

Нагадали!

– Бабусю, а де це горобчики?

– Горобчики? – трохи зніяковіли вони. – Та де – полетіли собі на вулицю, гратись. Сьогодні ж не так холодно, ось вони й попросились надвір. Потім, кажуть, знову прилетять.

– Справді?

– Та що ж я – брехати буду?

Ледве вспіли поснідати – рипнули двері: Юра Бандурин. Чому цю бабу називають хлоп'ячим ім'ям, я не знаю, але трохи недолюблюю її. І побоююся. Сяде трохи віддала, поставить між колін свій костури і дивиться, дивиться... Я удаю. Що не помічаю її, незалежно проходжу мимо, до чану з холодною водою.

– Ти диви-и, яке, – скося поглядаючи на мене, в'їдливо говорить вона, – ти диви... Маланко, чого воно в тебе таке біле?

– Що? – не розуміють бабуся.

– Та хлоп'я. Біле, як сметана.

Бабуся відкладають витерту миску, зітхають.

– Так цілу ж зиму в хаті. Ні одержини ж, ні взувачки ніякої.

– Та не-е... То в нього те... малокров'я.

– Як це – малокров'я? – перелякано придивляються до мене бабуся.

– Ну як... Це коли крові мало. Не їсте ж, мабуть, нічого. Голодуєте.

Я не витримую, поважно наближаюсь до Юри і, мружачи, як перед бійкою, очі, кажу:

– А ви сьогодні юшку з м'ясом їли? А я, – тицяю себе пальцем у груди, – їв!

– Хи-хи-хи-хи, – поглядаючи на бабуся, сміється Юра. – Не бреші! Хто тебе вчить старшим брехати?

Поглядаю на бабуся і я. Та-ак, зараз вам ска-ажуть. О-ох як ска-ажуть!..

Але бабуся несподівано червоніють, стають як маків цвіт і наполохано дивляться на мене.

– А чого це ти не вдягнений? – несподівано гримають на мене, наче тільки й помітили це. – А ну, марш на піч!

Оце ще їхнє «марш»! Навчилися у бригадира, що й досі не знімає свого військового кашкета, і навіть на людях не соромляться.

– Я не брешу! – пручаюсь я. – Бабуся у сусідів м'яса позичили!

– Хи-хи-хи-хи! У яких сусідів? У Котенкових? Та вони вже самі там жовті ходять...

– Я тобі сказала: на піч! – аж з себе виходять бабуся. – Та чи ти коли-небудь будеш слухати?

Шморгаю носом і лізу на піч. Нічого-нічого, бабусечко! Попросите ви мене водички ввечері на піч подати...

– Яке там м'ясо-о, – чути, не вгамовується Юра. – Оце зайшла до Котенкових, а вони самі-і...

Бабуся мовчать, не відповідають. Знай, длубаються.

– Бабусю! – аби нагадати про себе, грізно гукаю я. – А де це горобчики?

– Та ти замовкнеш коли-небудь?! – уривається їхній терпець. – Та ти даси нам нарешті побалакати? Чи взятись за ремінець?

Я замовкаю, ображену тру очі і... раптом про все здогадуюсь. Уявляю, як послуних манюніх пташат ловили темної ночі, як відкручували їм маленькі голівки, як скубли маленькі, ще теплі тільця...

Бабуся чують мій плач, щось швидко говорять Юрі й піднімаються на піч.

– Онучку, малесенькій мій! Чуєш? Підожди, не плач, я тобі щось скажу... – дзвінко шепочуть мені на вухо. – Ото вранці виходила за водою, бачу – перебігає дорогу зайчик. А де це, каже, Миколка? Чого це, каже, його давно не видно? Та, кажу, дома сидить. Ні в чому на вулицю вийти. Ну, каже, як завтра побачу вас, так і гостинчика йому передам. Пойняв?

– Якого гостинчика? – питаю, витираючи очі.

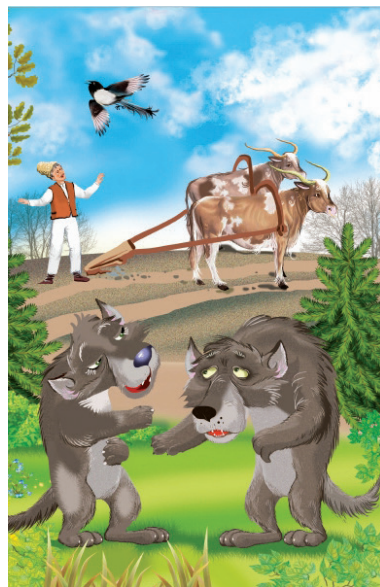
– Та я ж не знаю – якого. Мабуть же, якогось передасть.

Я ще якусь мить вдивляюсь у винуваті бабусині очі і, знову згадавши горобчиків, падаю обличчям на подушку.

Чернівецьке видавництво «Букрек» підготувало до друку антологію народних казок, притч, жартів, легенд і переказів народів України, і ця книга побачить світ іще до кінця року.

Видання стане першим у своєму роді, подаватиме казкову й неказкову фольклорну прозу різних етносів нашої держави в одній збірці. Напередодні публікації ми зустрілись і поспілкувалися з упорядником книги «Україна в нас одна» Ігорем Туржанським.

Ілюстрація до казки «Вовк та вовчиця» з Рівненщини

– Невже таке видання з'явиться вперше? Ідея ж є достатньо прозорою – об'єднати в одній книзі фольклор різних етнічних груп України!

– Вперше буде опубліковано збірку прозового фольклору етносів, які мешкають на території України. Подібна збірка пісенного фольклору побачила світ доволі далекого 1996-го року, була білінгвою і розрахована здебільшого на вузьких фахівців, адже фольклорні тексти були лише додатком до наукових статей. Відтак, ідею публікації антології прозової народної творчості етносів України, а саме казок, легенд переказів, притч і народного гумору, я виношував уже понад два десятиліття. Насправді, ідея є ніби доволі простою, але за

УКРАЇНА В НАС ОДНА

Учні Кам'янського НВК (Ізмаїльський район, Одеська обл.) працюють над перекладом болгарських казок

цією позірною простою криються серйозні речі. Включаючи в збірку українською мовою зразки фольклору різних народів України, вкотре на своєму рівні стверджуємо ідею української державності. Адже антологія представляє, з одного боку, етнічне розмаїття нашої держави, з іншого – знайомить українського читача з духовними скарбами різних народів його власної країни (усі без винятку фольклорні тексти книги записано на території України).

– Звідки Ви брали тексти до цієї збірки? Якими критеріями керувалися?

– Гарне і ключове питання для будь-якої антології. Я є упорядником цієї збірки. Як я вже сказав, ідеєю такої збірки я в прямому сенсі жив понад два десятиліття, а взагалі сенсом життя зробив свої фольклористичні студії, переклад казок народів світу українською мовою. Реалізуючи різноманітні проекти в ці роки, зокрема працюючи над одним кримським фольклорним проектом і допомагаючи в текстуальному додатку (пошук, переклад і підготовка до друку слов'янських фольклорних тек-

Ілюстрація до угорської казки «Король Матяш змушує косити на ярмарку»

стів) до одного закордонного психологічного дослідження, я ніколи не забував про цю ідею. Тому я з підсиленним ентузіазмом узявся до її реалізації.

Джерелами текстів до книги є авторитетні видання фольклору – це означає, що не доводиться сумніватися в автентичності вміщеного в них матеріалу. Причому серед цих книжок чимало дуже й дуже рідкісних, забутих із плином часу, навіть виданих за кордоном. Але, як і будь-яке солідне фольклорне видання, книга містить і невідомі, тобто вперше опубліковані тексти. Ба більше, вже в ході реалізації проекту вдалося записати казку від бессарабських болгар, що виконувалася наживо, і це посеред осені 2018-го!

– Розкажіть детальніше про, так би мовити, сучасну «польову фольклористику». Адже фольклор різних народів виконується різними мовами. Хто записує, перекладає фольклорні тексти?

– Я особисто записав на Черкащині один український текст, уміщений у книзі, і це було ще 10 років тому. А от казку бессарабських болгар записали в самій Бессарабії – в селі Кам'янці Ізмаїльського району Одеської області, і здійснила це місцева вчителька Світлана Кириленко.

Ілюстрація до казки «Шию мию» з Галичини

Саме це, на мою думку, є одним із головних досягнень проекту – люди, які були залучені до його реалізації. На жаль не вдасться повідомити в газетній статті про всіх, хто брав участь у творенні книги. Але, якщо вже мова зайшла про це, обов'язково слід згадати іншу вчительку з тієї ж Кам'янки – Майю Нанкову, яка не лише познайомила з колегою, а й здійснила чудові переклади з болгарської казок і притч українських болгар. Перекладачами книги виступили також знайомий у світі український гунгаролог (знавець угорської філології – ред.) Леся Мушкетик, фахівець з румунського мовознавства Феліція Вринчану і ваш співрозмовник. Леся Георгіївна Мушкетик була залучена до проекту і як науковий консультант, – саме їй це літературно-художнє видання завдячує своєю науковою точністю.

– Як добре, що до створення книги було залучено стільки фахівців...

– Так, я коротко назвав лише осіб, відповідальних за змістову частину книги. Вона, як це заведено з публікаціями казок і легенд, матиме оригінальне художнє оформлення й ілюстрації, над якими працював колектив художників та графіків. Звісно, рукопис, хай і найкращий, нічого не вартий без видавця і його

Ілюстрація до притчі «Добрі діти – батькам вінець»

команди. За цей видавничий проект узялося солідне чернівецьке видавництво «Букрек», яке, зокрема, спеціалізується на виданні підручників мовами національних меншин, видає буковинських і загальноукраїнських авторів, а також має успішний досвід видання фольклорних збірок, зокрема книг з багатомовного зібрання українських народних казок Миколи Зінчука (Про це фольклорне зібрання див. «КіЖ» № 37 за 14.09.2018 р. – ред.)

А найприємнішим і дуже важливим є те, що до випуску книж-

Ігор ТУРЖАНСЬКИЙ

ки, яка стане значущою подією для України, долучилася сама держава в особі Українського Культурного Фонду, що надав грант на її видання.

– Очевидно, якщо держава долучилася до видання, то ідея на часі. У чому полягає актуальність і необхідність такої книжки в сучасних реаліях?

– Фольклор є сконцентрованими творчим талантом, уявою і мораллю народу, а отже, він і його публікації є актуальними завжди. Українці як державотворчий народ мають включати до своєї етнічної картини світу (а фольклор, як і культура загалом, є одним із її складників) уявлення, ідеї, прагнення народів, які справіку мешкають на українських землях. У книжці Україна – в її визнаних усім цивілізованим світом державних кордонах, тому містить казки, жарти і легенди народів Криму, українців та росіян Донбасу.

Наша держава й далі стверджується на світовій мапі, навіть у нелегкий час здійсненої проти неї агресії. Книжка «Україна в нас одна» здатна посприяти нашій спільній справі – розбудові вільної і незалежної України, де поважають її громадян, де толеруються їхні права, зокрема, й національні.

Спілкувався Євген БУКЕТ

Ілюстрація до казки «Правда і кривда» з Житомирщини

ВІКТОР ВИННИК: «ДЛЯ МЕНЕ НАЙБІЛЬШІ РАДІСТЬ І НАГОРОДА – КОЛИ ПРИХОДИТЬ НОВА ПІСНЯ»

Підготовку до інтерв'ю з Віктором Винником – українським музикантом, вокалістом, лідером рок-гурту «МЕРІ», розпочала зі знайомства з його біографією у Вікіпедії. І що мене найбільше вразило, так це окремий розділ у статті під назвою «Громадянська позиція», який відкривається словами: «Віктор Винник не проводить жодних виступів у Росії. Пісні пише виключно українською мовою.

Не належить до жодної політичної партії». Почала зазирати в інші вікі-біографії сучасних співаків, але такого більше не знайшла ніде – альбоми, нагороди, виступи, премії... А тут ось – громадянська позиція людини, яка висловлює вголос, і не тільки через пісню, усі свої почуття. Про це та багато інших цікавих речей – у нашій розмові:

– Гурт «МЕРІ» багатьом відомий через пісні «Меридіани», «Я з України» тощо. Їх співають. Їх люблять. Коли і як цей гурт прийшов у твоє життя?

– Насправді це не гурт прийшов у моє життя. А я сам взяв і створив його для того, аби мати змогу виконувати власні пісні з колективом гарних музикантів. Звичайно ж, цьому передував певний процес. Починали з гітарного дуєту, потім нас ставало більше... Між заснуванням гурту і першим живим виступом – понад шість років. Треба було б прискорити цей процес, адже втрачено багато часу і, мабуть, певних можливостей. Це я тепер розумію. Тоді не хотілося поспішати. Тому, як є, так вже й є. Хоча ми й сьогодні нікуди особливо не поспішаємо.

– Завжди цікаво, як люди можуть довго перебувати в одному колективі, тим паче творчому. Різні погляди, характери, світосприйняття. «МЕРІ» вже 15 років. Ділися рецептом спільної праці над цим музичним проектом.

– З колиски в мене любов до живопису. Коли вчився на художньому факультеті Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника в Івано-Франківську, мені подобалося, що живопис не вимагає прямої співпраці з іншими людьми. Чи пишеш картину за мольбертом, а чи працюєш в іншій техніці – ти сам. З тобою хіба лише твоя любов, твоє, натхнення, Господь Бог... А гурт – це інше. З тобою працюють двоє, троє музикантів (важливо організувати хоча б трьох), і в кожного свої проблеми, інтереси, мотивації. Відповідно, часто можуть виникати й конфлікти. Але це не про «МЕРІ».

Вважаю, що мені глобально пощастило з хлопцями. Перевернені часом і багатьма іншими життєвими, творчими речами, ми справді вже багато років робимо спільну справу. Різні траплялися ситуації. Але ж знаємо одне одного, як облуячені. Очевидно, що, коли ми досі разом, то в цих людях я бачу більше доброго, ніж поганого. Для мене головне, аби не було ситуацій, які б ставили під загрозу існування колективу.

З іншого боку, одні музиканти йшли, а інші приходили натовпом, приносили із собою щось інше, нове... Адже найважливішим для всіх у гурті має бути музика. Коли пісня звучить по радіо, люди не завжди знають в обличчя тих, хто її виконує. Головне – цікавий матеріал, текст, мелодія. Ми творимо цей продукт. І в нас це досить непогано виходить.

– Ніколи не хотілося перейти до сольних виступів?

– «МЕРІ» – мій авторський проект. Я є продюсером гурту. Майже сто відсотків матеріалу, над яким працюємо, це мої пісні. І тому заспівати без гурту – це як вийти за рамки самого себе. Співаю інколи акустично з гітарою, навіть на електроконцерти беру інструмент, особливо коли сидять зали. Хлопці в цей час трохи відпочивають. Але це все. Решту концерту ми разом. І нас це влаштовує. І глядача це влаштовує.

– Що для тебе музика взагалі?

– Музика – це магія, по-перше. По-друге, хобі, яке стало справою всього життя. От не роботою, а саме справою! По-третє, музика відкрила мені світ. Якби не вона, я б не побував у стількох чудових країнах, місцях. Музика – цікава штука, наркотик, у доброму розумінні цього слова.

– Є хіти, які знають майже всі, а є ніби й не гірші, але їх під-

співують на концертах менше. Чому так?

– Справді, таке трапляється часто. Знаю точно, що не можна взяти і запрограмувати хіт. Можна якось сподіватися на те, що одна з пісень буде успішною. Але в кінцевому результаті рішення приймає тільки слухач.

Буває, робиш на пісню ставку, вкладаєш гроші в промо (розкрутку), а в результаті вона не дає і приблизних очікуваних результатів. Якось старенька, сіренька, простенька пісенька, просто собі пісенька, ні з того, ні з сього йде, ні, летить в народ. І народ її підхоплює. Не розумію цього і не намагаюся навіть зрозуміти.

Є ті, що кажуть, ніби вони знають, як то відбувається. Але я в це не вірю. Для мене важливіше, щоб такі пісні, які всупереч усьому подобаються людям і живуть серед них, з'являлися, ніж розуміти, як цей механізм працює.

– Що сьогодні є найбільшою проблемою для українськомовного виконавця у вітчизняному шоубізі?

– Сьогодні, як і вчора, і як позавчора, і навіть, на жаль, у ближчому майбутньому, для українськомовної людини взагалі, не лише виконавця, було і залишається проблемою в нашій зрусифікованій країні ментально вороже середовище. І музика тут лише один з аспектів. Її не можна відокремити. Тому мене абсолютно не дивує, що тотально зрусифіковані регіони в Україні не потребують глобально українськомовних пісень. Напевне, якби я був одним із них, таким собі «хахлом» на сході чи півдні країни (не моя в тому заслуга, що так не сталося), і кожного дня перебував би в оцімому російсько-суржиковому середовищі, ріднішою мені була б та пісня, що чув від матері з коліски. І навіть не тому, що був би проти української... Добре, що я народився на іншій території і саме в українськомовній сім'ї.

Я про все це кажу тому, що саме мовна проблема в нашій країні була, є, і довго буде. Якесь кроки робляться до розв'язання її в суспільстві: квоти ніби-то, якась українізація. Але навіть не знаю, що з цього приводу сказати. Для мене всі позитивні розмови розбиваються на прах, коли сходжу з поїзда на столичному вокзалі...

Найболючіше чути, як російською спілкуються між собою маленькі діти. Мое покоління таке, яке є. Не бачу в цьому проблеми. Гірше усвідомлювати, що майбутнє України – українці тільки за паспортом.

– Як українськомовний гурт «Мері» долає проблеми, і мовні зокрема, на своєму мистецькому шляху?

– Коли почав думати про гітару, не думав про мистецький шлях. Я думав про те, що, якщо в мене сьогодні ось увечері не буде гітари, то на ранок не буде мене. Таке буває в 14 років. Це нормально. Гітара з'явилася!

І взагалі не люблю оцього заїждженого слова «митець». Воно тягне за собою шлейф якихось псевдовідзнак, псевдонагород... Я за справжність, щирість. Може, тому й займаюся саме роковою музикою. Це той стан душі, який диктує поведінку, якісь кроки. Ти навіть, ідучи, не задумуєшся, що ти долаєш, що ні. Для мене найбільша радість і нагорода, коли приходить нова пісня, коли ти її записуєш, виконуєш. Мені це цікаво, а не те, що доводиться долати.

Є проблеми, звичайно ж. Радіостанції, приміром, не зацікавлені в такому, знову ж таки, українськомовному матеріалі, важко його просувати. Але найглобальнішою для мене особисто була біда тоді, коли перестали приходити слова й мелодії. Все інше – це ті речі, з якими можна жити і які можна вирішувати мірою їх появи.

– Нині так багато різних музичних проектів, які формують нове покоління зірок. Ніколи не було бажання вийти й самому на сцену «Голосу країни» чи «Х-Фактору», як приміром Юрко Юрченко чи Андрій Кравчук?

– Двічі відмовився від участі в «Х-Факторі». Маю своє бачення щодо цих ток-шоу. Можливо, якби років п'ятнадцять тому вони існували в такій кількості, як нині, я би про це подумав. А зараз не бачу нагальної потреби йти туди. Тим паче, що добре знаю всю цю кухню – звичайний хайп для підняття рейтингів каналів. Ніхто особливо насправді не переживає за таланти. Просто

треба миттєвий спалах, конфлікт, сумну історію, пік в ефірі, наприклад, учаснику розбити ту ж таки гітару об когось чи ще щось. Люди цього не розуміють, ведуться, як діти. Але коли ти в процесі цього всього певною мірою, то якось навіть незручно брати участь у такому обмані.

Хоча, звичайно ж, відсотки від цього були б. Адже ми живемо в час, коли народ «втикає» в ті серіали, шоу. Скажімо, одна поява в такого формату телепрограми може дати артисту більше за ротацію відеокліпів на музичному каналі, до яких помітно згасає глядацький інтерес. Ні, я таки не готовий брати в цьому участь.

– А є щось, чого ти не досяг у житті, але неодмінно хочеш це зробити?

– Ну, я хотів би на Еверест зійти. Ще багато чого б хотів. Але нема таких речей наразі, які не давали б мені спати. Є спокій, рівновага. Багато не зроблено звичайних людських речей. Щось із часом вдасться, щось ні. Не треба робити трагедію з якихось невдач. Життя не складається лише з яскравих райдуг та світлих світляків.

– Шанувальниці неодруженому співакові надокучають?

– Фанатизм – явище футбольно-релігійне. Мені й тут пощастило, в тому плані, що є люди, яким просто подобається те, що я роблю (маю на увазі саме прекрасну статтю). А це – музика. Саме вона. Можливо, якби я працював в іншому жанрі, то й шанувальниці були б інші. А так вони всі розумні, здебільшого адекватні, гарні дівчата й жінки. У кожної з них своя мотивація в бажанні спілкуватися, але так чи інакше багатьох знаю особисто і в соцімережах тримаю зв'язок. Ми, якщо коротко, знаходимо спільну мову. Коли люди звертають увагу виключно на те, що я роблю, значить роблю щось правильне у своєму житті.

– Що для тебе означає родина, яку роль сім'я відіграла у твоєму становленні як артиста, людини?

– Людина, як стадна тварина, не може без сім'ї. Я теж не можу. Тим паче, що в мене найкращі у світі батьки, сестра, родичі. Ми ж походимо з великої архаїчної родини з українських Карпат на Львівщині. У мене багато двоюрідних, троюрідних... Ми всі знаємося, спілкуємося. У когось теж так, але одні можуть і не знати чи не хотіти знати про існування інших.

А щодо батьків. Вони хоч і далекі від тієї сфери, у якій триває моє життя (а це, знову ж таки, повторюся – музика), мають мудрість мені не заважати. Допомогти, наприклад, матеріально, і не могли, коли я розпочинав лише, бо не мали великих фінансових

можливостей. Але в них є найцінніше, – мудрість мені не заважати і розуміння того, що я самостійна людина, окрема, яку не треба чіпати, яку не треба осуджувати. Мовляв, для чого тобі все це, займися приземленішими речами, будь, як усі... Тобто, я обрав свій шлях сам, відчуваючи їхню щоденну моральну підтримку.

– **Розкажи про участь у проєкті #ПісніВійни. Що це дало особисто тобі?**

– Цей проєкт ініціювала львівська журналістка Галина Гузьо. Багато хлопців, які повернулися з війни, почали писати пісні. Саме їх і виконали вони в дуеті з українськими професійними виконавцями. Я, зокрема, співав разом із десантником, снайпером 80-ї десантно-штурмової бригади Богда-

ном Ковальчиним. З ним ми зналися ще до війни. Маючи роботу, дружину, діточок, він лишив усе і пішов добровольцем на Схід, захищати Україну. Не кожен із нас здатний прийняти таке рішення.

Більше того, душа Богдана, не зачерствіла, не омертвіла, не озлобилася від звуку ворожих куль, гірких втрат, суспільних несправедливостей. Війна не вбила в ньому добро. Спілкуватися з ним, співпрацювати було кайфово, драйвово і цікаво. Пісня «На схід», яку він написав і яку ми записали – це сповідь людини, яка була там, на Сході. Ти можеш жити далі після війни, змінити ситуацію, але війна завжди залишиться у твоєму серці, у твоїх спогадах, думках, і навіть у піснях. Це ж непросто – бачити

смерть на власні очі, ховати побратимів...

Я побачив Богданову щирість у чистому вигляді. Війна його обпалала, але не вбила нічого людського. Мені важливі ці відчуття.

– **Торік ти почав мандри містами й місечками ще й з презентацією власної книжки? Це який своєрідний черговий піар-хід чи якісь інші наміри надихнули взятися за перо?**

Все життя я щось роблю від нічого робити. Мабуть, книга теж написалася саме тому. Її назва «90/60/90». У ній описую 90-ті роки, в які я зайшов уже сформованою людиною. Коли писав, видавав, навіть не думав, що це може нині бути комусь аж таким цікавим. Проте, вкотре знову друкуємо тираж. Є попит. Про-

сто для людей старшого віку – це також певні спогади, про те, що з ними було. А для молодого покоління – гарний доказ того, що тоді теж були живі люди. Вони були без смартфонів, інтернету, але мали свої радощі і свої розчарування. Жили!!! Це коротка розповідь про світанок мого покоління, який збігся зі світанком нашої країни.

– **Що дали? Можливо, художня виставка чи нова концертна програма?**

– Далі стандартно пишу пісні, нові пісні. Готовий до виходу наш п'ятий альбом. Картин не пишу. Як художник я так і не відбувся. Шкоду. Хоча, все ще може бути. Може, цей час іще просто не настав.

Спілкувалася Тетяна ЧЕРЕП-ПЕРОГАНИЧ

ЦЕЙ ВОКАЛЬНИЙ ВЕЧІР БУВ ПРОФЕСІЙНИМ, ЩИРИМ ТА ПАТРІОТИЧНИМ

(народний артист України Фемія Мустафаєв назвав його «Пісне моя зоряна»)

Чи можливо в наш непростий час організувати професійний, цікавий для людей різних професій, патріотичний вокальний вечір? Виявляється, можна, якщо його продумати з різних боків: тематичного, ідейно-патріотичного, музично-професійного.

У неділю, 4 листопада до приміщення МЦКІМ (колишнього Жовтневого палацу) публіка почала збиратися задовго до концерту, який розпочався о 17-й годині. Постійно підходили поважні люди із зацікавленими поглядами. Запрошення були помітні. Е запрошенні читаємо: «На Вас чекатиму я і мої друзі: народні артисти Олександр Гурець, Олександр Василенко, Леонід Сандуленко, заслужений діяч мистецтв України Анжела Ярмолюк та ще багато інших».

Ведуча Поліна Приходько, оголошуючи номер за номером, паралельно розповідає про життя, співацько-виконавську, педагогічну, концертно-патріотичну та волонтерську діяльність іменинника Фемія Мансуровича Мустафаєва. Перші три номери співає Мустафаєв, одна пісня «Пісне моя зоряна» – ніжно-лірична («Будь мені дружиною»), друга – «Хвилі-коні» Анжели Ярмолюк на вірші Павла Мовчана – звучить в іншому тоні, голос вокаліста дещо змінюється у своїх відтінках, але і в цих номерах, і в багатьох наступних голос народного артиста звучить легко, приємно, гарно. Третій номер – арія Фігаро з опери «Севільський цирюльник» Дж. Россіні – звучить яскраво, колоритно.

Ведуча жартує каже, що саме таким є життя артиста: Фігаро – тут, Фігаро – там. То він виступає в оперному театрі за кордоном, то він з концертом в АТО, то він на заняттях зі студентами НАКККІМ.

Четвертим номером виступає заслужена артистка України Оксана Нестеренко. Вона вико-

нує арію з опери «Джані Скікі» Дж. Пуччіні. Її голос – гарне сопрано – звучить у спокійному ліричному тоні. Наступні два номери – дуети з оперет, – що їх вона виконує разом із Ф. Мустафаєвим. Особливо гарно звучить дует Сільви та Едвіна з оперети «Сільва» І. Кальмана. Голоси ансамблів природно зливаються, твір виконано щиро, природно, в класичній манері оперети. Публіка щедро аплодує артистам. Ведуча концерту робить акцент на тому, що Ф. Мустафаєв успішно й тривалий час співав у Київській опереті. Утім, і досі він не забув репертуару театру оперети.

На сцену виходить Олександр Гурець із чудовою неаполітанською піснею. Голос його – відшліфоване бельканто. Далі дует з Ф. Мустафаєвим «Вернись в Сорренто». Публіка активно реагує на чудове виконання.

З дев'ятого по п'ятнадцятий номери на сцену виходять студенти Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва, де працює Ф. Мустафаєв, вони зараз навчаються у професора Мустафаєва на другому курсі. Це – шестеро студентів, їхній виконавський рівень доволі високий. Кожний із них показує своє вміння, техніку вокалу – італійське бельканто. Студентський ансамбль разом із О. Гурицем і Ф. Мустафаєвим виконують два дуети з опер Дж. Пуччіні та Дж. Верді. Присутня на концерті публіка неодноразово відзначала у своїх привітаннях невтомну й успішну педагогічну працю Ф. Мустафаєва у різних музичних ВНЗ Києва, зокрема у НАКККІМ. Усіх захоплювала ця копійка праця: виховувати фахових вокалістів – тонка справа.

Зчитують наказ по Міністерству оборони України, в якому дякують і Ф. Мустафаєву, і А. Ярмолюк за їхню волонтерську і концертну діяльність у зоні АТО. Обое артистів з великою радістю виконують цю роботу. Вони великі патріоти України. Пісню «Сини Украї-

ни» виконує Ф. Мустафаєв. За цим звучить «Солдатський марш» 503-го окремого батальйону морської піхоти. Учасник бойових дій Віктор Закревський читає свій вірш патріотичного змісту.

Пісня А. Ярмолюк на слова О. Довгого про загиблих в АТО українців (іде відеоряд – усі вони ще недавно були живими). Одна з матерів, син якої загинув на війні, дякує Ф. Мустафаєву за добру пам'ять. «Маки червоні» на слова В. Матвієнка, музика С. Пухлянка,

співає Ф. Мустафаєв натхненно і щиро. У пісні «Дзвони» А. Ярмолюк на слова Олександра Клець приспівом є такі слова: «Бий, дзвонарю, бий в останній бій». Вітають ювіляра представники Правого сектора. В пісні «Починається новий день» головна думка виражена не тільки в чудовій мелодії, а й у патріотичних словах: «За Україну, що найкраща у світі».

Наступні два номери на сцені діти, що об'єднані в гурт «Ладоньки». Першу народну пісню «Зберемося, роде» діти співають самі, другу – «Іхав козак містом» – виконують разом з Ф. Мустафаєвим. Це ще одна форма творчої діяльності співака.

Ведуча перед наступним номером відзначає що Ф. Мустафаєв записав кілька компакт-дисків романсів М. Лисенка й інших українських композиторів на поезії Т. Шевченка та І. Франка і низку кримськотатарських народних пісень. Це – одна окрема сторінка його діяльності. У романсі М. Лисенка «Гетьмани, гетьмани» виражено силу козацького війська, яке розлилося всією Україною, як широке море. Тут Шевченко й Лисенко розкрили силу і славу українського війська та мали сподівання на відновлення таких часів.

Іменинника Ф. Мустафаєва вітає Герой України Степан Хмара, його щирі слова пройняті патріотизмом, мужністю, мудрими висловлюваннями. С. Хмара дає точну оцінку різним сферам діяльності Ф. Мустафаєва, він звертається до співака на «ти», це свідчить про їхню давню дружбу. Це – настанова старшого борця за Україну молодшому. Потім звучить обробка народної пісні «Од села до села» у яскравому виконанні Фемія Мансуровича, вона вносить у концерт народні веселощі, підмічені Т. Шевченком. Для контрасту артист співає сумну народну кримськотатарську пісню «Одинак», яка вражає смутком за природою рідної землі півострова.

Разом з акордеоністом-виртуозом Джемелем Кумерчи Ф. Мустафаєв співає ще одну гарну татарську пісню. Вокаліст виконує її по-юнацькому щиро, з любов'ю, зі сподіваннями на краще майбутнє. Із привітальним словом до ювіляра звертається Муфтії духовного управління України «УММА» Саїд Усмагілов. Мустафаєв просить акордеоніста залишитися на сцені, щоб поспівати і потанцювати, до них долучається лауреатка Міжнародного конкурсу танцюристка Ельнара Халілова. Цей ансамбль має успіх у публіки.

Вітає Ф. Мустафаєва адміністрація парку «Софіївка» з Білої Церкви, де вже не один раз він висту-

пав разом з іншими артистами. Директор парку «Софіївка» висловлює найкращі побажання і запрошує артистів до Білої Церкви. Артисти приїдуть в умовлений час.

На сцену виходить народний артист України, співак Леонід Сандуленко. Він добрими словами і ромською піснею вітає Ф. Мустафаєва з днем народження. Публіка дружніми оплесками реагує на виступ Сандуленка. Своєю новою піснею «За десять кроків до весни» вітає іменинника А. Ярмолюк. Виходить на сцену народний артист України Олександр Василенко й вітає Мустафаєва гарною італійською піснею.

Ф. Мустафаєв співає естрадну пісню «Горобина» на слова О. Романюка, музика Ю. Васильківського. Саксофоніст Артем Менделенко дарує ювілярові гарну естрадну п'єсу. Піснею «Ранок планети» вітає свого доброго друга Ф. Мустафаєва київський грузин, легенда-корифей української рок-музики Серго Чантурія. Останнім номером концерту була пісня на слова Олексія Довгого, музика А. Ярмолюк «Я тільки в тебе вірю, мій народ!».

На вокальному вечорі, який тривав близько трьох годин, було багато щирого, високопрофесійного, патріотичного. Привітань, побажань від різних людей, зокрема учасників АТО, було багато. В центрі уваги був Ф. Мустафаєв, який, разом зі своїми друзями, колегами-артистами, колишніми своїми студентами Київської консерваторії та нинішніми учнями, створив це свято – високого вокального виконавства, щирих сердечних стосунків, патріотичних поривань, музичної краси. Це було справжнє музичне свято, щире, приємне, високопрофесійне й водночас глибоко патріотичне. І артисти, і публіка були щасливі.

Степан ЛІСЕЦЬКИЙ
кандидат мистецтвознавства

ЕМОЦІЙНЕ «АМПЛУА» ЗЕМЛІ КОЗАЦТВА

Сучасні поціновувачі театрального мистецтва звикли до того, що їх вражають зі сцени актори. Дехто здогадується, що в цьому є заслуга також і режисера. Але ім'ям автора матеріалу, який став підставою для створення «вражаючого ефекту», зазвичай, не цікавляться.

Організатори Міжнародного фестивалю драматургії та вистав мистецтв «АМПЛУА» вже шостий рік поспіль виховують культуру поваги до авторів в українському театральному колі.

На сьогодні в рамках Фестивалю відбулося понад 80 сценічних постановок за п'єсами сучасних драматургів із різних країн світу, які пишуть українською та російською мовами, серед яких більшість – українці. Але така реакція глядачів була вперше за шість років.

Ескізна вистава за надзвичайно актуальною для нашої країни драмою українського драматурга, перекладача, культуролога Неди Нежданої «Передостанній суд, або Свято мертвого листа» відбулася вперше в Україні у виконанні талановитих акторів трупі Запорізького академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. В.Г. Магара у Запоріжжі. Серед них були провідна актриса драми Тетяна Єрентюк і головний режисер театру Тетяна Лещова, яка також є блискучою акторкою.

Після завершення ескізу до глядачів звернулися з традиційним запитанням про їхні враження. Але запитання довелося повторити тричі, аби хоча б одна людина прийшла до теми і вимовила: «Ми пригноблені, тому не можемо говорити». Одразу пригадався епізод із радянського фільму «Найчарівніша та найпривабливіша», де герой Олександра Ширвіндта каже головній героїні: «Все ж таки Сусанна – геній. Там декілька осіб стоять, мов паралізовані».

Ескіз за п'єсою О. Володарського «Олена не прийшла додому», театр «Vie»

Ескіз за п'єсою Т. Щастіної «Шпигунка», актори магістратури ЗНУ

«Ця п'єса дозволяє розірвати час і простір без спецефектів», – зазначив актор драми театру ім. В. Магара Сергій Собержанський. А режисер і драматург, художній керівник театру «Середовище буття» Олександр Клименко, який був серед глядачів, додав: «Ця п'єса сіє пробудження».

Директор Запорізького обласного художнього музею, запорізька художниця Інга Янкович провела неймовірний майстер-клас із Петриківського розпису в експозиції В. Дахно «Як В. Дахно козаків малював». Отримавши цікавий досвід, молоді митці сповнилися натхненням для подальшої творчості.

У рамках Фестивалю «АМПЛУА» на землі козацтва цього разу були також представлені п'єси українських драматургів Тамари Альохіної «Притча про Леонардо», Тетяни Щастіної «Шпигунка», Олександра Володарського «Олена не прийшла додому» і Олександра Клименка «Ромео і Джульєтта. XXI століття». Всі автори привитили до Запоріжжя з Києва подивилися на сценічні втілення своїх творів. Тамара Альохіна була здивована креативністю режисерського прийому Олександра Прокіпа, що завжди бере активну участь у Фестивалі. А молоді актори Анна Акішина та Костянтин Кузьмін так майстерно зворушили душі

глядачів образами Ромео і Джульєтти, що ті не могли стримати справжніх, щирих сліз. На це не очікував і сам автор Олександр Клименко. Окрім чудодійного твору, він привіз до Запоріжжя авторський майстер-клас «Акторські батли» та поставив з акторами театру «Vie» імпровізовану виставу за п'єсою «Молоді вітри».

Студенти магістратури кафедри акторської майстерності та дизайну Запорізького національного університету під керівництвом заслуженої артистки України Наталії Соколової з честю впоралися зі складним жанром, представивши комедію «Шпигунка». Гідний рівень підготовки акторів підтвердили глядачі, що сміялися і вдячно аплодували.

Великою честю для Фестивалю є те, що відомі драматурги, вистави за чийми творами йдуть по всій країні та далеко за її межами, надсилають свої п'єси для першого прочитання саме на «АМПЛУА». Відомого українського письменника-гумориста, драматурга і сценариста Олександра Володарського неймовірно надихнуло, що його Олену, яка не прийшла додому, обрало одразу два театри. І він до початку Фестивалю встиг написати другу дію, яка надала п'єсі цікавої форми і додала глибини. Перша спроба сценічного втілення твору відбулася у Запорізькому муніципальному театрі «Vie», актори якого розіграли справжню комедію і потішили автора цікавою постановкою.

Тож, цього року столичні драматурги розчулили навіть сповнених козацьким духом театралів землі запорізької, викликавши в них найяскравіші емоції. Олександр Володарський в одному з інтерв'ю запорізькому телебаченню: «Драматурги і режисери, єднаймося на фестивалі «АМПЛУА»!».

Тетяна ЩАСТІНА,
актриса, письменниця, член НСТДУ

ДОШОВІ КРАПЛИНКИ
НА ОСІНЬОМУ ВІКНІ

Вадим КРИЩЕНКО

Шукаймо

Насторожуєм очі й вуста
І хвилюємось в березні й січні,
Бо задача стоїть непроста –
Відшукати в буденному вічність.

Поради

Ці поради згадалися нині –
Вивчи й серця не каламуть:
У житті гордим будь – без гордині
І багатим – без скудості будь.

Зізнання

Хай просвітлення Бог принесе,
Щоб дійти нам до цього зізнання:
В білім світі руйнується все,
Якщо там не присутнє кохання.

Намагаюся випросити віри

Одиноко стою,
Бо літа полетіли у вирій.
У душі замість втіхи
Якийсь нерозданий щем.

У високих небес
Намагаюся випросити віри,
Що притомлений час
Подарує мені щось іще.

Чекання

Чекань багато – Не збагнеш чолом.
Чекують друзі, чарка, гарна жінка.
А хто чека мене? За мовчазним
столом
Чекає недописана сторінка.

Інтелігент

Чепурний. І з виду ніби «денді»,
Але такту – на відсотків п'ять.
Все говорить про інтелігентність,
Та не знає з чим її їдять.

Чи було?

Та далека згадка про кохання
Знову тихо стука у вікно.
І одночасно задає питання:
Чи було воно, чи не було?

Люди подвійної гри

В гріхах ніби він непорочний.
В словах – хоч у друзі бери...
Завжди мені муляють очі
Ці люди подвійної гри.

Мелодія рідного слова

Я люблю, як шепочуть сади,
Як дзюркоче вода потічкова.
І в цій музиці чую завжди
Я мелодію рідного слова.

Буває

Поміж живим і мертвим точна
грань,
Та іноді ці грані досить стерті...
Буває час аморфності й вагань,
– І ти не потрібен ні життю, ні смерті.

Твоїми дивлюся очима

Тебе й мене вже стільки літ
Тримає міць неодолима.
Ми різні... Але я на світ
Твоїми вже дивлюся очима.

Позичена думка

Думки великих – неоціненні.
Завчив... І крикну – щоб чулось
далі.
Стояти краще в житті на сцені,
Аніж сидіти в глядацькій залі.

Про українців

Для щастя роджені невчасно,
Та істини збагнуто суть:
Великомученики часто
Святими на віки стають.

Прохання

Скажи, Україно, Бога ради

Чого нас топче кривди кінць?
Хоч макове зернятко правди
Для проросту у землю кинь.

Пуста балаканина

Хоч я не мовчазна людина,
Та думку цю на суд несучу:
Нам на пусту балаканину
Не треба гаяти часу.

Поету-хвальку

Він горне сам себе до слави:
Що не рядок – то тільки «Ах!»
Та іншим смішно од забави
Ототожнює «генія» в лапках.

Дивне відчуття

Хоч на мені піджак широкополий
Та ще... Та ще є різного вбрання.
Чого ж стою я ніби зовсім голій
Перед очима завтрашнього дня?

Народження пісні

В моїй душі озвалася раптом пісня –
Іще беззвучка, квола і проста...
Її треба ще окрилитись, щоб після
Комусь злетіти на гучні вуста.

Старість

І голова вже побіліла,
А в голові – лиш «бем» та «бем».
Душі вже важко нести тіло,
А тілу – двадцять п'ять проблем.

Вростаю в землю

Що відкидав – тепер приємлю.
І злиси, як мовлять, чи не злиси –
Вростаю поступово в землю,
З якою піднявсь колись.

В поетичному лісі

В поетичному лісі імен,
Де ростуть біляки і опеньки,
Розпізнаєте може й мене –
В сирійчій мальчківській.

На смак гірка

Гадаєш – правда тільки медом ті-
шить,
Що в неї тепла і м'яка рука.
По-всякому буває... Та найчастіше
Вона колюча і на смак гірка.

Магічний спів

Магічність співу я відчув давно.
Мене лякає німота глуха.
Пісенний звук – це хліб мій і вино:
Чим ближчий спів – тим далі од гріха.

Я склав поезію

Я склав поезію таку,
Яка комусь не до смаку.
Кого я нею роздратую –
Тому й на спомин подарую.

Іду

Іду, а йти все важче,
Іду – втомивсь до муки.
Та подолать ще треба
Зимову полосу.
Якщо відмовлять, ноги,
Візьму себе на руки
І так – до захід сонця
Себе я понесу.

